

บทที่ 4

การดำเนินคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองในต่างประเทศ

การดำเนินคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองในต่างประเทศ เป็นส่วนหนึ่งของระบบการตรวจสอบผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง ซึ่งจะแบ่งออกเป็น 2 ระบบ ได้แก่ ระบบการตรวจสอบโดยรัฐสภา และระบบการตรวจสอบโดยศาล¹

ระบบการตรวจสอบโดยรัฐสภา เป็นระบบการตรวจสอบโดยอาศัยกระบวนการทางการเมือง เรียกว่า “ระบบอิมพีชเมนต์” (impeachment) คือ กระบวนการกล่าวหาบุคคลที่ใช้อำนาจในทางทุจริต ประพฤติมิชอบ หรือกระทำการขัดต่อผลประโยชน์ของประเทศชาติให้พ้นออกไปจากตำแหน่งโดยให้รัฐสภาเป็นผู้มีอำนาจ² ทั้งนี้จะมีขั้นตอนและกระบวนการหลักประกอบด้วย กระบวนการกล่าวหา กระบวนการสอบสวน และกระบวนการตัดสินคดี ส่วนรายละเอียดในด้านกระบวนการพิจารณาคดีนั้น จะแตกต่างกันไปในแต่ละประเทศ³

ในประเทศอังกฤษ บุคคลที่เกี่ยวข้องในกระบวนการตรวจสอบโดยรัฐสภา เริ่มจากบุคคลที่ถูกกล่าวหา ได้แก่ ขุนนาง (Peers) หรือสมาชิกสภาสามัญ (Commoners) รัฐมนตรีทุกชั้นทุกตำแหน่งที่ถูกกล่าวหากระทำความผิดอาญา โดยมีผู้กล่าวหา ได้แก่ สภาสามัญ (the House of Common) เป็นผู้ริเริ่มการกล่าวหาความผิดต่อที่ประชุมสภาสามัญ เพื่อพิจารณาว่าข้อกล่าวหาดังกล่าวมีมูลความผิดตามที่มีการกล่าวหาหรือไม่ หากมีมูลจะนำไปสู่กระบวนการฟ้องร้อง ซึ่งผู้ที่มีหน้าที่สอบสวนและตัดสินคดีจะไม่ใช้ผู้พิพากษา แต่เป็นสภาขุนนาง (the House of Lords) เป็น

¹ Rodiere Rene. (1979). *Introduction au droit compare*. Paris: Dalloz. Page 33-36. อ้างใน สุรศักดิ์ ลิขสิทธิ์วัฒนกุล. (2545). *คำอธิบายการดำเนินคดีผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง*. กรุงเทพฯ: วิญญูชน. หน้า 157.

² บวรศักดิ์ อุวรรณโณ. (2540). ระบบการตรวจสอบทุจริตของผู้ดำรงตำแหน่งระดับสูง (Impeachment). *วารสารกฎหมาย*, 17(3). หน้า 104.

³ วิทยากร เชียงกุล. (2549). *แนวทางการปราบคอร์รัปชันอย่างได้ผล: เปรียบเทียบไทยกับประเทศอื่น*. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์สายธาร. หน้า 119-121.

ผู้มีอำนาจสอบสวนว่ามีการกระทำความผิดตามที่สภาสามัญกล่าวหาหรือไม่ และทำหน้าที่ตัดสินว่าผู้ถูกกล่าวหามีความผิดหรือไม่มีความผิด คำตัดสินของสภานางเป็นที่สุด⁴

ในสหรัฐอเมริกา บุคคลที่เกี่ยวข้องในกระบวนการถอดถอนผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองในระบบรัฐสภา ได้แก่ ประธานาธิบดี รองประธานาธิบดี และข้าราชการพลเมืองทุกคนของสหรัฐ จะต้องออกจากตำแหน่งหากถูกตัดสินว่ากระทำความผิดฐานกบฏ รับสินบน หรือกระทำความผิดอาญาร้ายแรง⁵ ผู้กล่าวหา ได้แก่ สภาผู้แทนราษฎร โดยหากคดีมีมูลจะส่งเรื่องฟ้องร้องไปยังวุฒิสภาเพื่อทำหน้าที่พิจารณาและพิพากษาคดี⁶ โดยผลของการตัดสินของวุฒิสภาจะมีผลเพียงถอดถอนออกจากตำแหน่งเท่านั้น⁷

ส่วนระบบการตรวจสอบผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองโดยศาลนั้น เป็นอีกระบบหนึ่งของการตรวจสอบผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง โดยศาลจะเป็นผู้ทำหน้าที่พิจารณาความผิดของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง ทั้งนี้ อาจจะมีการดำเนินคดีในศาลปกติที่มีอยู่แล้ว การดำเนินคดีในศาลสูง ซึ่งใช้ในประเทศเบลเยียม โปรตุเกส เนเธอร์แลนด์ สเปน เป็นต้น หรือการดำเนินคดีในศาลรัฐธรรมนูญ เช่น ประเทศอิตาลี กับระบบการดำเนินคดีในศาลพิเศษ ซึ่งใช้ในสาธารณรัฐฝรั่งเศส⁸ โดยลักษณะการดำเนินคดีก็อาจจะแตกต่างกันไปตามประเภทของฐานความผิดและตัวผู้ถูกดำเนินคดี ฉะนั้น ในส่วนนี้จะเป็นการศึกษาถึงกระบวนการพิจารณาคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองในระบบศาลเท่านั้น โดยจะศึกษาเกี่ยวกับการดำเนินคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองในศาลยุติธรรมของสาธารณรัฐฝรั่งเศส สหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี และสหรัฐอเมริกา

⁴ ชนศักดิ์ วรรณสุข. (2544). *การถอดถอนผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองและผู้ดำรงตำแหน่งระดับสูงโดยสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร วุฒิสมาชิกและประชาชน*. วิทยานิพนธ์นิติศาสตรมหาบัณฑิต, บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยรามคำแหง. หน้า 41-42.

⁵ The Constitution of the United States. (1978). Article II, Section 4 Disqualification “The President, Vice President and all civil Officers of the United States, shall be removed from Office on Impeachment for, and Conviction of, Treason, Bribery, or other high Crimes and Misdemeanors.”.

⁶ *Ibid*, Article I Section 2 “...The House of Representatives shall choose their Speaker and other Officers; and shall have the sole Power of Impeachment.”

⁷ มานิตย์ จุมปา และพรสันต์ เลี้ยงบุญเลิศชัย. (2552). *รัฐธรรมนูญแห่งสหรัฐอเมริกา คำอธิบายเรียงมาตราพร้อมคำพิพากษาศาลฎีกา*. กรุงเทพฯ: เดือนตุลา. หน้า 101.

⁸ Bigaut Christian. (1996). *La Responsabilité pénale des homes politiques*. Paris: L.G.D.J. Page. 158-161. อ้างใน สุรศักดิ์ ลิขสิทธิ์ วัฒนกุล. (2545). *คำอธิบายการดำเนินคดีผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง*. กรุงเทพฯ: วิญญูชน. หน้า 159-160.

4.1 การดำเนินคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองในสาธารณรัฐฝรั่งเศส

ในอดีตก่อนการปฏิวัติครั้งใหญ่ในปี ค.ศ. 1789 ภายใต้ระบบสมบูรณาญาสิทธิราชย์ฝ่ายบริหารต้องรับผิดชอบโดยตรงต่อกษัตริย์ในกรณีที่เกิดการกระทำผิดต่อตำแหน่งหน้าที่ซึ่งนับแต่เมื่อมีการปฏิวัติครั้งใหญ่ในปี ค.ศ. 1789 และมีการจัดทำรัฐธรรมนูญขึ้นเพื่อใช้เป็นกฎเกณฑ์ในการปกครองประเทศจึงได้มีการจัดตั้งศาลพิเศษขึ้นเพื่อทำหน้าที่พิจารณาาคติความผิดทางอาญาของนักการเมืองระดับสูง⁹

ศาลพิเศษดังกล่าวถูกบัญญัติไว้ในรัฐธรรมนูญแทบทุกฉบับของสาธารณรัฐฝรั่งเศสตั้งแต่ปี ค.ศ. 1789 จนถึงปัจจุบัน โดยแบ่งออกเป็น 3 รูปแบบ¹⁰ ดังนี้

1. ศาลพิเศษที่ประกอบด้วยคณะลูกขุนที่มาจากประชาชน เป็นรูปแบบที่ให้ความสำคัญของการตัดสินคดีโดยคณะลูกขุน รูปแบบนี้ถูกบัญญัติไว้ในรัฐธรรมนูญฉบับปี ค.ศ. 1791, 1799, 1848 และ 1852¹¹

2. ศาลพิเศษที่ประกอบด้วยสภาที่สองของสภาของรัฐสภา ระบบนี้ได้รับอิทธิพลจากกระบวนการถอดถอน (impeachment) ของประเทศอังกฤษ ซึ่งมีการนำมาใช้ในสาธารณรัฐฝรั่งเศสในศตวรรษที่ 19 ตามที่ปรากฏในรัฐธรรมนูญฉบับปี ค.ศ. 1814, 1830 และ 1875¹²

3. ศาลพิเศษที่ไม่มีคณะลูกขุน ระบบศาลนี้ปราศจากคณะลูกขุนถูกสร้างขึ้นโดยรัฐธรรมนูญปี 1804 และถูกนำมาใช้อีกหลายครั้งในรัฐธรรมนูญปัจจุบันปี 1958¹³

สำหรับการก่อตั้งองค์กรเฉพาะเพื่อทำหน้าที่พิจารณาาคติอาญาของประธานาธิบดีและรัฐมนตรีในสาธารณรัฐที่ 5 ตามรัฐธรรมนูญ 1958 นั้น มีพัฒนาการแบ่งได้เป็น 3 ช่วง ได้แก่ การพิจารณาาคติอาญาประธานาธิบดีและรัฐมนตรีอยู่ภายใต้องค์กรและกระบวนการเดียวกัน

⁹ นันทวัฒน์ บรมานันท์. (2540). ระบบการพิจารณาาคติความผิดทางอาญาของนักการเมืองระดับสูงในประเทศฝรั่งเศส. *รวมบทความเนื่องในโอกาสครบรอบ 84 ปี ศาสตราจารย์ ดร.ประยูร กาญจนกุล คณะนิติศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย*. กรุงเทพฯ: นิติธรรม. หน้า 107-112.

¹⁰ กานดา สิริฤทธิภักดี. (2538). *การนำ “ระบบอิมพิชเมนต์” มาใช้ในประเทศไทย*. วิทยานิพนธ์นิติศาสตรมหาบัณฑิต, บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. หน้า 270-273.

¹¹ André Haurio. (1968). *Drôit Constitutionnel et Institutions Politiques*. Paris: Mont-Chrestiens. Page. 635. อ้างในวิษณุ เครืองาม. (2530) *กฎหมายรัฐธรรมนูญ*. กรุงเทพฯ: แสงสุทธิการพิมพ์. หน้า 145-146.

¹² เรื่องเดียวกัน, หน้า 268.

¹³ วิษณุ เครืองาม, *อ้างแล้ว เชิงอรรถที่ 11*, หน้า 269.

การพิจารณาคดีอาญา ประธานาธิบดี แยกออกจากการพิจารณาคดีอาญารัฐมนตรีภายใต้องค์กรและกระบวนการที่ต่างกัน และการยกเลิกคดีอาญาประธานาธิบดี คงเหลือไว้เฉพาะคดีอาญารัฐมนตรี¹⁴

ช่วงแรก : การพิจารณาคดีอาญาประธานาธิบดีและรัฐมนตรีอยู่ภายใต้องค์กรและกระบวนการเดียวกัน (ค.ศ. 1958 ถึง ค.ศ. 1993)

รัฐธรรมนูญฉบับ ค.ศ. 1958 มาตรา 67 และมาตรา 68 กำหนดให้มีศาลสูงที่ชื่อว่า Haute Cour de Justice มีอำนาจหน้าที่ในการพิจารณาคดีอาญาของประธานาธิบดีและรัฐมนตรี และมีรัฐกำหนดลงวันที่ 2 มกราคม ค.ศ. 1959 กำหนดรายละเอียดเกี่ยวกับกระบวนการพิจารณา

เขตอำนาจของ Haute Cour de Justice มีเขตอำนาจใน 3 กรณีดังนี้

1. ความผิดฐานทรยศชาติของประธานาธิบดี โดยหลักแล้วประธานาธิบดีในฐานะประมุขของรัฐจะได้รับเอกสิทธิ์ในการไม่ต้องรับผิดชอบและไม่ถูกดำเนินคดีตลอดระยะเวลาที่ดำรงตำแหน่ง รัฐธรรมนูญกำหนดให้ดำเนินคดีแก่ประธานาธิบดีได้ เฉพาะกรณีความผิดฐานทรยศชาติ โดยให้อยู่ในเขตอำนาจของศาลพิเศษนี้ที่เรียกว่า Haute Cour de Justice ปัญหาที่มีอยู่ว่าทรยศชาติคืออะไร ในประมวลกฎหมายอาญาไม่ได้บัญญัติความผิดฐานนี้ไว้และไม่มีความหมายฉบับใดกำหนดความผิดฐานนี้ไว้ แต่ความผิดฐานทรยศชาติเป็นมรดกตกทอดทางประวัติศาสตร์ของระบบกฎหมายฝรั่งเศส ฝ่ายตำราพยายามให้คำอธิบายว่าความผิดฐานทรยศชาติคือการปฏิบัติหน้าที่หรือการละเว้นการปฏิบัติหน้าที่โดยมิชอบและละเมิดรัฐธรรมนูญหรือละเมิดประโยชน์สูงสุดของรัฐ¹⁵

2. ความผิดอาญาของรัฐมนตรีซึ่งเกิดจากการปฏิบัติหน้าที่ของรัฐมนตรีทางที่เป็นความผิดอาญาประเภทอุกฤษฏ์โทษ ซึ่งมีโทษจำคุกตั้งแต่ 5 ปีขึ้นไปจนถึงจำคุกตลอดชีวิต¹⁶ และ

¹⁴ ปิยนุตร แสงกนกกุล. (2550). การแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญแห่งสาธารณรัฐที่ 5 ของฝรั่งเศสเพื่อการปฏิรูปสถาบันการเมือง. *วารสารนิติศาสตร์*, 4(36). หน้า 744-745.

¹⁵ จันทจิรา เอี่ยมมยุรา, ปิยนุตร แสงกนกกุล, ชีระ สุธีวรางกูร และกริช ภูณิยามา. (2556). *การพัฒนากระบวนการจัดการคดีการเมืองในศาลยุติธรรม* กรุงเทพฯ: สถาบันวิจัยและพัฒนาสค์ดี สำนักงานศาลยุติธรรม. หน้า 72-73.

¹⁶ ความผิดอุกฤษฏ์โทษ ตามประมวลกฎหมายอาญาฝรั่งเศส ค.ศ. 1993 มาตรา 131-1 (Le Code Pénal, Article 131-1) ได้แก่ความผิดที่มีบทระวางโทษ ดังต่อไปนี้

- (1) จำคุกตลอดชีวิตหรือกักขังตลอดชีวิต
- (2) จำคุกหรือกักขังสามสิบปี
- (3) จำคุกหรือกักขังยี่สิบปี
- (4) จำคุกหรือกักขังสิบห้าปี

ระยะเวลาจำคุกหรือกักขังสำหรับความผิดอุกฤษฏ์โทษที่ต่ำที่สุดกำหนดไว้สิบปี

โปรดดู อุทัย อาทิวา. โทษในกฎหมายอาญาฝรั่งเศส. (ออนไลน์). เข้าถึงได้จาก: http://www.humanrights.ago.go.th/files/penalty_criminal_law_in_France.pdf. [2559,3 กรกฎาคม].

ความผิดอาญาประเภทฆังมิโทษซึ่งมีโทษจำคุกตั้งแต่ 2 เดือนถึง 5 ปี¹⁷ หมายความว่า กรณีความผิดอาญาของรัฐมนตรีจะมีศาลสองศาลที่มีเขตอำนาจคู่กันไปคือ Haute Cour de Justice ในกรณีที่เป็นการผิดอาญาของรัฐมนตรีซึ่งเกิดจากการปฏิบัติหน้าที่ของรัฐมนตรีและศาลยุติธรรมตามระบบปกติในกรณีที่เป็นการผิดอาญาของรัฐมนตรีที่ไม่ได้เกี่ยวกับการปฏิบัติหน้าที่ของรัฐมนตรี

3. บุคคลทั่วไปที่เป็นผู้ใช้หรือผู้สนับสนุนในการกระทำความผิดอาญาของรัฐมนตรี

ช่วงที่สอง : การพิจารณาคดีอาญาประธานาธิบดีแยกออกจากการพิจารณาคดีอาญารัฐมนตรีภายใต้ต้องค์กรและกระบวนการที่ต่างกัน (ค.ศ. 1993- ค.ศ. 2007)

การที่รัฐธรรมนูญ ค.ศ. 1958 กำหนดให้คดีอาญาทั้งของประธานาธิบดีและรัฐมนตรีอยู่ภายใต้ศาลสูงและมีขั้นตอนการดำเนินกระบวนการพิจารณาเหมือนกัน ทำให้การดำเนินคดีอาญา

¹⁷ ความผิดฆังมิโทษ ตามประมวลกฎหมายอาญาฝรั่งเศส ค.ศ. 1993 มาตรา 131-3 (Le Code Pénal, Article 131-3) ได้แก่ ความผิดที่มีบทระวางโทษ ดังต่อไปนี้

- (1) โทษจำคุก
- (2) โทษปรับ
- (3) โทษปรับรายวัน
- (4) โทษการทำงานบริการสาธารณะ
- (5) โทษห้ามหรือจำกัดสิทธิตามที่กฎหมายบัญญัติไว้ในมาตรา 131-6
- (6) โทษเสริมตามที่บัญญัติไว้ในมาตรา 131-10

นอกจากนี้ในส่วนของชั้นของความผิดสำหรับโทษจำคุกนั้น (Le Code Pénal, Article 131-4) ยังแบ่งออกเป็น

- (1) โทษจำคุกสิบปี
- (2) โทษจำคุกเจ็ดปี
- (3) โทษจำคุกห้าปี
- (4) โทษจำคุกสามปี
- (5) โทษจำคุกสองปี
- (6) โทษจำคุกหนึ่งปี
- (7) โทษจำคุกหกเดือน
- (8) โทษจำคุกสองเดือน

โปรดดู อุทัย อาทิวา. โทษในกฎหมายอาญาฝรั่งเศส. (ออนไลน์). เข้าถึงได้จาก: http://www.humanrights.go.th/files/penalty_criminal_law_in_France.pdf. [2559,3 กรกฎาคม].

ต่อรัฐมนตรีเป็นไปอย่างยากลำบากจึงริเริ่มให้มีการแก้ไขรัฐธรรมนูญ กำหนดให้การดำเนินคดีอาญาของรัฐมนตรีแยกออกจากประธานาธิบดี

ในช่วงที่สองนี้ องค์กรเฉพาะที่ทำหน้าที่พิจารณาพิจารณาคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองมี 2 องค์กร คือ Haute Cour de Justice ทำหน้าที่พิจารณาความผิดอาญาฐานทรยศชาติของประธานาธิบดี กับ Cour de justice de la République ทำหน้าที่พิจารณาคดีอาญารัฐมนตรี

Haute Cour de Justice ทำหน้าที่พิจารณาความผิดอาญาฐานทรยศชาติของประธานาธิบดีโดยเป็นไปตามขั้นตอนและกระบวนการตามเดิมที่กำหนดไว้ในรัฐธรรมนูญมาตรา 67 และ มาตรา 68 และรัฐกำหนดลงวันที่ 2 มกราคม ค.ศ. 1959

การดำเนินคดีอาญากรณีที่ประธานาธิบดีเป็นผู้ถูกดำเนินคดีนั้น โดยหลักแล้วประธานาธิบดีจะอยู่ในฐานะประมุขของรัฐจะได้รับเอกสิทธิ์ในการไม่ถูกดำเนินคดีใด ๆ ในระหว่างดำรงตำแหน่ง อย่างไรก็ตาม มีเพียงความผิดเดียวเท่านั้นที่ประธานาธิบดีถูกดำเนินคดีได้ คือ ความผิดฐานทรยศต่อชาติ¹⁸ ซึ่งจะถูกดำเนินคดีต่อศาลยุติธรรมชั้นสูง (La Haute Cour de Justice) แบ่งออกเป็น 3 ขั้นตอน¹⁹ ได้แก่

1. กระบวนการก่อนการเริ่มต้นพิจารณาคดี

กระบวนการในขั้นตอนนี้เริ่มจากการกล่าวหาประธานาธิบดีว่าเป็นผู้กระทำความผิดโดยฐานความผิดที่จะกล่าวหาต่อประธานาธิบดีเพื่อดำเนินคดีต่อศาลยุติธรรมชั้นสูง ได้แก่ ความผิดฐานทรยศต่อประเทศชาติอย่างร้ายแรง (haute trahison) อย่างไรก็ตาม ความผิดฐานทรยศต่อประเทศชาติอย่างร้ายแรงกลับไม่มีกฎหมายกำหนดไว้อย่างชัดเจนในประมวลกฎหมายอาญาของฝรั่งเศสแต่อย่างใด²⁰

¹⁸ Règlement de l'Assemblée nationale, articles 158-161.

Règlement de Sénat, articles 85-86.

¹⁹ L'Ordonnance n° 59-1 du 2 jan, 1959, portant loi organique sur la Haute Cour de Justice. อ้างในสุรศักดิ์ ลิขิตวิวัฒน์กุล. (2545). *คำอธิบายการดำเนินคดีผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง*. กรุงเทพฯ: วิญญูชน. หน้า 161-163.

²⁰ Constitutionnelle du 3 juin 1958, Article 67 "Le Président de la République n'est pas responsable des actes accomplis en cette qualité, sous réserve des dispositions des articles 53-2 et 68.

Il ne peut, durant son mandat et devant aucune juridiction ou autorité administrative française, être requis de témoigner non plus que faire l'objet d'une action, d'un acte d'information, d'instruction ou de poursuite. Tout délai de prescription ou de forclusion est suspendu.

Les instances et procédures auxquelles il est ainsi fait obstacle peuvent être reprises ou engagées contre lui à l'expiration d'un délai d'un mois suivant la cessation des fonctions."

ผู้ที่มีสิทธิในการกล่าวหาประธานาธิบดีในความผิดฐานดังกล่าว ได้แก่ สภาทั้ง 2 สภา คือสภาผู้แทนราษฎรและวุฒิสภา ซึ่งจะต้องลงมติในญัตติข้อกล่าวหาเหมือนกัน (Vote identique) ทั้งต้องเป็นการลงมติโดยเปิดเผย (scrutin public) โดยมีคะแนนเห็นด้วยไม่น้อยกว่ากึ่งหนึ่งของแต่ละสภา โดยพิจารณาจากจำนวนสมาชิกของแต่ละสภา (majorité absolue et qualifiée)²¹

การกล่าวหาประธานาธิบดีของสภาทั้งสองสภาดังกล่าวเป็นอำนาจของรัฐสภา โดยเฉพาะ พนักงานอัยการซึ่งมีอำนาจในการพิจารณาข้อกล่าวหาในคดีอาญาทั่วไปจะไม่มีอำนาจพิจารณาข้อกล่าวหาประธานาธิบดี ดังนั้นกฎหมายจึงกำหนดให้ประธานสภาที่พิจารณา ลงมติเป็นลำดับหลังต้องส่งมติดังกล่าวไปยังอัยการประจำศาลฎีกา (Procureur général près la Cour de Cassation) ซึ่งจะต้องส่งเรื่องข้อกล่าวหาดังกล่าวไปยังประธานศาลยุติธรรมชั้นสูง (Président de la Haute Cour de Justice) และประธานคณะกรรมการไต่สวน (Président de la commission d'instruction) โดยอัยการประจำศาลฎีกา จึงทำหน้าที่แต่เพียงส่งมติของสภาทั้งสองไปยัง ศาลยุติธรรมชั้นสูงและคณะกรรมการไต่สวนเท่านั้น²²

สำหรับการไต่สวนข้อเท็จจริง อัยการประจำศาลฎีกา ต้องส่งข้อมติของสภาทั้งสองไปยังคณะกรรมการไต่สวน และศาลยุติธรรมชั้นสูงโดยเร็วภายใน 24 ชั่วโมง นับแต่ได้รับข้อ มติดังกล่าว เพื่อจะได้มีการดำเนินคดีในชั้นไต่สวนข้อเท็จจริงต่อไป²³ ซึ่งองค์ประกอบของ คณะกรรมการไต่สวน (Commission d'instruction) จะประกอบด้วย ผู้พิพากษาประจำศาลฎีกา ทำหน้าที่กรรมการไต่สวน จำนวน 5 คน และผู้พิพากษาศาลฎีกาที่ทำหน้าที่เป็นกรรมการไต่สวน

²¹ *Ibid*, Article 68 “Le Président de la République ne peut être destitué qu'en cas de manquement à ses devoirs manifestement incompatible avec l'exercice de son mandat. La destitution est prononcée par le Parlement constitué en Haute Cour.

La proposition de réunion de la Haute Cour adoptée par une des assemblées du Parlement est aussitôt transmise à l'autre qui se prononce dans les quinze jours.

La Haute Cour est présidée par le président de l'Assemblée nationale. Elle statue dans un délai d'un mois, à bulletins secrets, sur la destitution. Sa décision est d'effet immédiat.

Les décisions prises en application du présent article le sont à la majorité des deux tiers des membres composant l'assemblée concernée ou la Haute Cour. Toute délégation de vote est interdite. Seuls sont recensés les votes favorables à la proposition de réunion de la Haute Cour ou à la destitution.

Une loi organique fixe les conditions d'application du présent article.”

²² นันทวัฒน์ บรมานันท์, *อ้าวแล้ว เจิงอรรถที่ 9*, หน้า 122.

²³ อุทัยอาทิเวช. (2554). *รวมบทความกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาฝรั่งเศส*. กรุงเทพฯ: ห้างหุ้นส่วนจำกัด วิ.เจ.พรินติ้ง. หน้า 184.

สำรอง (suppléant) อีก 2 คน กรรมการไต่สวนนี้จะมีการคัดเลือกทุกปีจากผู้พิพากษาประจำศาลฎีกา และเมื่อคณะกรรมการไต่สวนได้รับข้อกล่าวหาจากอัยการประจำศาลฎีกาแล้ว ประธานคณะกรรมการไต่สวนต้องเรียกประชุมทันทีคณะกรรมการไต่สวนมีอำนาจกระทำการทุกอย่าง เพื่อหาความจริงตามหลักเกณฑ์ที่บัญญัติไว้ในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาซึ่งเป็นหน้าที่ในการหาข้อเท็จจริงเท่านั้น ทั้งนี้หากเห็นว่าข้อเท็จจริงสมบูรณ์เพียงพอ คณะกรรมการไต่สวนก็จะมีคำสั่งว่ามีมูลเพื่อฟ้องศาลยุติธรรมชั้นสูงต่อไป หรือหากเห็นว่าข้อเท็จจริงยังไม่สมบูรณ์หรือพยานหลักฐานไม่เพียงพอก็จะมีคำสั่งว่าข้อกล่าวหาไม่มีมูลเพียงพอที่จะฟ้องคดีต่อศาลยุติธรรมชั้นสูงซึ่งคำสั่งเช่นนี้จะอุทธรณ์ต่อไปไม่ได้ นอกจากนั้นหากมีข้อเท็จจริงเพิ่มเติมจากการทำหน้าที่ของคณะกรรมการไต่สวน ก็จะส่งเรื่องผ่านอัยการประจำศาลฎีกา เพื่อให้สอบถามสภาพทั้งสองว่าจะขยายข้อกล่าวหาตามข้อเท็จจริงที่พบเพิ่มเติมหรือไม่²⁴

2. กระบวนการพิจารณาคดี

ในกรณีอัยการประจำศาลฎีกามีคำสั่งว่าข้อกล่าวหาไม่มีมูลก็จะดำเนินการฟ้องร้องประธานาธิบดีต่อศาลยุติธรรมชั้นสูงเพื่อพิจารณาพิพากษาคดีต่อไป ซึ่งศาลยุติธรรมชั้นสูงจะประกอบไปด้วยองค์คณะของศาลยุติธรรมชั้นสูงมิใช่เป็นผู้พิพากษาอาชีพดังคณะกรรมการไต่สวน แต่จะเป็นสมาชิกของรัฐสภา คือ สภาผู้แทนราษฎรและวุฒิสภาที่ได้รับเลือกจากสภาของตนให้ทำหน้าที่องค์คณะของศาลยุติธรรมชั้นสูง ดังนี้

(1) ผู้พิพากษาที่เป็นองค์คณะ (juges titulaires) 24 คน จาก

1.1 สภาผู้แทนราษฎร 12 คน

1.2 วุฒิสภา 12 คน

(2) ผู้พิพากษาสำรอง (juges suppléants) 12 คน จาก

2.1 สภาผู้แทนราษฎร 6 คน

2.2 วุฒิสภา 6 คน²⁵

การจัดตั้งองค์คณะผู้พิพากษาประจำศาลยุติธรรมชั้นสูงนี้จะเลือกตั้งเป็นการล่วงหน้า (ไม่ใช่เมื่อมีการกล่าวหาเกิดขึ้น) โดยจะมีการเลือกตั้งกันทุกครั้งเมื่อมีการเลือกตั้ง

²⁴ นันทวัฒน์ บรมานันท์, *อ้าวแล้ว เจริญรอกที่ 9*, หน้า 122.

²⁵ สุรศักดิ์ ลิขสิทธิ์วัฒนกุล. (2545). *คำอธิบายการดำเนินคดีผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง*. กรุงเทพฯ: วิญญูชน. หน้า 160-164.

สภาผู้แทนราษฎรหรือวุฒิสภา องค์กรและผู้พิพากษาจะต้องสาบานตนและอาจถูกคัดค้านได้ (récusation)²⁶

สำหรับการดำเนินคดีในศาลยุติธรรมชั้นสูง เมื่อได้รับคำฟ้องจากอัยการประจำศาลฎีกาแล้ว ประธานศาลยุติธรรมชั้นสูงจะต้องกำหนดวันเริ่มพิจารณาคดีโดยผู้พิพากษาที่เป็นองค์กรต้องเข้าร่วมในการพิจารณาและพิพากษา มิฉะนั้นอาจถูกถอดถอนจากองค์กรได้ ในการดำเนินคดีในศาลยุติธรรมชั้นสูงให้ปฏิบัติตามหลักทั่วไปที่กำหนดไว้ในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาสำหรับการพิจารณาคดีมีชยโทษ (procédure suivie en matière correctionnelle) ยกเว้นในบางเรื่อง เช่น ผู้เสียหายจะร้องขอค่าเสียหายในคดีนี้ไม่ได้ การพิจารณาพิพากษาให้เป็นไปโดยเปิดเผย เว้นแต่บางกรณีให้ทำโดยลับ นอกจากนี้การพิจารณาเพื่อห้ามติว่าจำเลยได้กระทำผิดหรือไม่และโทษที่จะกำหนดนั้นจะต้องเป็นการลงคะแนนลับ (bulletin secret) และให้เป็นไปตามเสียงข้างมาก²⁷

3. กระบวนการภายหลังพิจารณาคดี

คำพิพากษาของศาลยุติธรรมชั้นสูงเป็นที่สุดจะอุทธรณ์ฎีกาไม่ได้ โดยถือเป็นอำนาจของสภาทั้งสองในเรื่องการกล่าวหาและการพิจารณาพิพากษา เพียงแต่จัดให้มีการไต่สวนข้อเท็จจริงโดยคณะกรรมการไต่สวน (Commission d'instruction) ซึ่งประกอบด้วยผู้พิพากษาประจำศาลฎีกาท่านั้น²⁸

อย่างไรก็ตาม แม้จะมีการจัดตั้งศาลอาญาชั้นสูง ขึ้นมาทำหน้าที่พิจารณาพิพากษาคดีความผิดทางอาญาที่นักการเมืองระดับสูงได้กระทำขณะดำรงตำแหน่งทางการเมือง แต่ในทางปฏิบัติกลับไม่ประสบความสำเร็จเท่าที่ควร โดยเฉพาะอย่างยิ่งในสาธารณรัฐที่ 5 (ตั้งแต่ปี ค.ศ. 1958

²⁶ ประสิทธิ์ ปิวาวัฒนพานิช. (2555). บทบาทของฝ่ายตุลาการในการป้องกันและปราบปรามการทุจริต: การศึกษาเปรียบเทียบกับต่างประเทศกรณีศาลฎีกาแผนกคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง The Role of the Judicial Organ in Preventing and Suppressing Corruption : A Comparative Study in relation to the Supreme Court's Criminal Division for Persons Holding Political Positions. *วารสารวิชาการ ป.ป.ช. NACC Journal*, 5(1), หน้า 122.

²⁷ ประสิทธิ์ ปิวาวัฒนพานิช, ชีระ สุธีวรารังกูร และปิยนุตร แสงกนก.(2555). *บทบาทของฝ่ายตุลาการในการป้องกันและปราบปรามการทุจริต: การศึกษาเปรียบเทียบกับต่างประเทศกรณีศาลฎีกาแผนกคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง The Role of the Judicial Organ in Preventing and Suppressing Corruption : A Comparative Study in relation to the Supreme Court's Criminal Division for Persons Holding Political Positions*. นนทบุรี: สำนักงานคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ. หน้า 20-23.

²⁸ เรื่องเดียวกัน, หน้า 27.

เป็นต้นมา) มีการกล่าวหาว่าการเมืองระดับสูงว่ากระทำผิดขณะดำรงตำแหน่งเพียงไม่กี่ครั้ง และยังไม่เคยมีครั้งใดเลยที่ศาลอาญาชั้นสูงจะได้พิจารณาการกระทำดังกล่าว²⁹

ช่วงที่สาม : การยกเลิกคดีอาญาประธานาธิบดี คงเหลือไว้เฉพาะคดีอาญารัฐมนตรี (ค.ศ. 2007 - ปัจจุบัน)

โดยหลักแล้ว ประธานาธิบดีในฐานะประมุขของรัฐจะได้รับเอกสิทธิ์ไม่ถูกดำเนินคดี ในระหว่างดำรงตำแหน่ง มีเพียงความผิดเดียวเท่านั้นที่อาจถูกดำเนินคดีได้ นั่นคือ ความผิดฐานทรยศชาติที่รัฐธรรมนูญกำหนดไว้ ซึ่งในปัจจุบัน คดีความผิดฐานทรยศชาติของประธานาธิบดีได้ถูกยกเลิกไปแล้ว และกำหนดให้มีความผิดฐานละเว้นการปฏิบัติหน้าที่จนเห็นอย่างประจักษ์ชัดว่าขัดกับหน้าที่ประธานาธิบดีซึ่งเป็นความรับผิดชอบทางการเมือง โดยให้รัฐสภาเป็นผู้มีอำนาจถอดถอนประธานาธิบดีออกจากตำแหน่งอันเป็นความรับผิดชอบทางการเมืองไม่ใช่ความรับผิดชอบอาญา³⁰ ฉะนั้นในช่วงที่สามที่เป็นยุคปัจจุบันนี้ จึงมีระบบการตรวจสอบผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองออกเป็น 2 แบบ กล่าวคือ

1) การถอดถอนประธานาธิบดีออกจากตำแหน่ง โดยมีองค์กรที่เรียกว่า ศาลสูง “Haute Cour” ทำหน้าที่พิจารณาถอดถอนโดยที่ประมุขของรัฐสภา ฉะนั้นในส่วนการพิจารณาคดีจึงเป็นเรื่องของกระบวนการตรวจสอบผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองโดยกลไกของรัฐสภาอันเป็นกระบวนการทางการเมือง โดยจะไม่ขอกกล่าวถึง

2) คดีอาญาของรัฐมนตรี ภายใต้เขตอำนาจของศาลยุติธรรมแห่งสาธารณรัฐ “Cour de justice de la République” เป็นกระบวนการตรวจสอบผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองโดยใช้กระบวนการทางศาลเช่นเดียวกับการดำเนินคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองในประเทศไทย โดยมีรายละเอียด ดังนี้

1. กระบวนการก่อนการเริ่มต้นพิจารณาคดี

1.1 องค์ประกอบของศาลยุติธรรมแห่งสาธารณรัฐ

ศาลยุติธรรมแห่งสาธารณรัฐที่ทำหน้าที่พิจารณาคดีอาญาของรัฐมนตรี มีองค์ประกอบผสมผสานกันระหว่างสมาชิกรัฐสภากับผู้พิพากษาอาชีพตามรัฐธรรมนูญ มาตรา 68-³¹ กำหนดให้ศาลยุติธรรมแห่งสาธารณรัฐประกอบด้วยผู้พิพากษา 15 คน ได้แก่

²⁹ นันทวัฒน์ บรมานันท์, *อ้างแล้ว เจริญธรรมที่ 9*, หน้า 122-123.

³⁰ นันทวัฒน์ บรมานันท์, *อ้างแล้ว เจริญธรรมที่ 9*, หน้า 124.

³¹ ICL Edition. (2014). France Constitution Fifth Republic (last amendment 23 July 2008). (online). Available: http://www.servat.unibe.ch/icl/fr00000_.html. [2559, May 5]. Article 68-2 [Membership of Court of Justice]

(1) สมาชิกสภาผู้แทนราษฎร 6 คน ที่ได้รับเลือกจากสภาผู้แทนราษฎร โดยการลงคะแนนลับ มีวาระการดำรงตำแหน่งตามอายุของสภาผู้แทนราษฎร กล่าวคือ ต้องเลือกใหม่ทุกครั้งที่ได้สภาผู้แทนราษฎรชุดใหม่ นอกจากนี้ยังมีสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร 6 คน ที่ได้รับเลือกจากสภาผู้แทนราษฎรเป็นผู้พิพากษาสำรอง โดยใช้วิธีการเลือกแบบเดียวกัน

(2) สมาชิกวุฒิสภา 6 คน ที่ได้รับเลือกจากวุฒิสภา โดยการลงคะแนนลับ และเลือกใหม่ทุกครั้งที่ได้เลือกวุฒิสภาชุดใหม่

(3) ผู้พิพากษาศาลฎีกา 3 คน มีวาระ 3 ปี โดยให้ผู้พิพากษาที่มาจากศาลฎีกาเป็นประธานศาลยุติธรรมแห่งสาธารณรัฐ ผู้พิพากษาศาลยุติธรรมแห่งสาธารณรัฐที่เป็นสมาชิกรัฐสภาไม่ได้เป็นคณะลูกขุน แต่มีคุณสมบัติเป็นผู้พิพากษาในศาลยุติธรรมแห่งสาธารณรัฐ ด้วยเหตุนี้กฎหมายจึงกำหนดให้ต้องสาบานตนก่อนเข้ารับตำแหน่ง ส่วนผู้พิพากษาศาลยุติธรรมแห่งสาธารณรัฐที่เป็นผู้พิพากษาศาลฎีกาไม่ต้องสาบานตัวเพราะถือว่าเคยสาบานก่อนเข้ารับตำแหน่งผู้พิพากษามาก่อนแล้ว

ศาลยุติธรรมแห่งสาธารณรัฐได้แยกองค์คณะผู้พิพากษาออกองค์คณะผู้พิพากษาที่ทำหน้าที่ไต่สวนข้อเท็จจริง องค์คณะผู้พิพากษา ได้แก่ ผู้พิพากษาศาลยุติธรรมแห่งสาธารณรัฐ 15 คน ส่วนองค์คณะผู้พิพากษาที่ทำหน้าที่ไต่สวนข้อเท็จจริงประกอบด้วยผู้พิพากษาตัวจริง 3 คน และตัวสำรองอีก 3 คน ทั้ง 6 คนนี้มาจากผู้พิพากษาศาลฎีกาที่ประชุมใหญ่ศาลฎีกาด้วยกันคัดเลือกขึ้นมา มีวาระ 3 ปี³²

นอกจากนี้ ยังมีคณะกรรมการพิจารณารับคำฟ้อง มีวาระ 5 ปี ประกอบด้วยผู้พิพากษาศาลฎีกา 3 คน มาจากที่ประชุมใหญ่ศาลฎีกาเลือกกันเอง และให้คนใดคนหนึ่งจาก 3 คน

“(1) The Court of Justice of the Republic consists of fifteen members: twelve Members of Parliament, elected in equal number from among their ranks by the National Assembly and the Senate after each general or partial renewal by election of these assemblies, and three judges of the Court of Cassation, one of whom presides over the Court of Justice of the Republic.

(2) Any person claiming to be a victim of a serious crime or other major offence committed by a member of the Government in the exercise of his duties may lodge a complaint with a petitions committee.

(3) This committee orders the case to be either closed or forwarded to the chief public prosecutor at the Court of Cassation for referral to the Court of Justice of the Republic.

(4) The chief public prosecutor at the Court of Cassation may also make a reference ex officio to the Court of Justice of the Republic with the assent of the petitions committee. An organic law determines the manner in which this article is to be implemented.”.

³² จันทจิรา เอี่ยมมยุรา, ปิยบุตร แสงกนกกุล, วีระ สุธีวราราม และกริช ภูณิยามา, *อ้างแล้ว เจริญธรรมที่ 15*, หน้า 72-73.

ที่ประชุมใหญ่เลือกเป็นประธานคณะกรรมการพิจารณารับคำฟ้อง ตุลาการศาลปกครองสูงสุด 2 คน มาจากที่ประชุมใหญ่ศาลปกครองสูงสุดเลือกกันเอง และตุลาการศาลบัญชี 2 คน มาจากที่ประชุมใหญ่ศาลบัญชีเลือกกันเอง โดยคณะกรรมการพิจารณาข้อกล่าวหาที่มีความเป็นอิสระจากอำนาจทางการเมืองและมีอำนาจที่สำคัญ ๆ เพื่อตรวจสอบในเบื้องต้นว่าข้อกล่าวหารัฐมนตรีมีมูลเพียงพอหรือไม่ ดังนั้น คณะกรรมการพิจารณาข้อกล่าวหาจึงมีอำนาจที่สำคัญ ๆ เช่น

1. การพิจารณาว่าข้อกล่าวหาทำถูกต้องตามแบบที่กฎหมายกำหนดหรือไม่
2. การพิจารณาว่าสมควรที่จะมีการดำเนินคดีหรือไม่ (opportunit  des poursuites)
3. การหาข้อเท็จจริงเพิ่มเติม เช่น การสอบสวน การยึดอายัด หรือการค้นเคหะสถาน ฯลฯ แต่ไม่มีอำนาจในการใช้มาตรการบังคับ เช่น จะควบคุมตัวผู้ถูกกล่าวหาไม่ได้

1.2 เขตอำนาจของศาล

เราอาจพิจารณาเขตอำนาจของศาลยุติธรรมแห่งสาธารณรัฐได้ ดังนี้

(1) เขตอำนาจทางบุคคล ศาลยุติธรรมแห่งสาธารณรัฐมีเขตอำนาจเหนือตัวรัฐมนตรี หมายความว่า บุคคลที่อาจถูกร้องทุกข์กล่าวโทษต่อศาลยุติธรรมแห่งสาธารณรัฐได้แก่บรรดารัฐมนตรีทั้งหลาย ซึ่งรวมถึงนายกรัฐมนตรีด้วย

(2) เขตอำนาจทางเนื้อหา ศาลยุติธรรมแห่งสาธารณรัฐมีอำนาจพิจารณาการกระทำความผิดทางอาญาของรัฐมนตรี โดยต้องเป็นการกระทำความผิดอาญาจากการปฏิบัติหน้าที่ และความผิดอาญานั้นเป็นความผิดประเภทอุกฤษฏ์โทษ³³ ซึ่งมีโทษตั้งแต่ 5 ปี ขึ้นถึงจำคุกตลอดชีวิต และความผิดมัจฉิมโทษ ซึ่งมีโทษจำคุกตั้งแต่ 2 เดือน ถึง 10 ปี

³³ ในกฎหมายอาญาฝรั่งเศสจะแบ่งลำดับชั้นของโทษไว้ โดยมีความสัมพันธ์กับการแบ่งประเภทของความผิดอย่างชัดเจน จึงมีลักษณะเฉพาะอันเป็นเอกลักษณ์ ที่เรียกว่า การแบ่งประเภทความผิดแบบไตรภาค โดยแบ่งออกเป็น 3 กลุ่ม ได้แก่ 1) ความผิดอุกฤษฏ์โทษ (Les crimes) 2) ความผิดมัจฉิมโทษ (Les délits) และ 3) ความผิดลหุโทษ (Les contravenetions)

ความผิดอุกฤษฏ์โทษ (Les crimes) คือ ความผิดที่มีบทระวางโทษ ได้แก่ (1) จำคุกตลอดชีวิตหรือกักขังตลอดชีวิต 2) จำคุกหรือกักขังสามสิบปี 3) จำคุกหรือกักขังยี่สิบปี 4) จำคุกหรือกักขังสิบห้าปี

ส่วนความผิดมัจฉิมโทษ (Les délits) จะมีการลงโทษที่หลากหลายโดยมิได้มีแต่เฉพาะโทษจำคุก (L'emprisonnement) หรือโทษปรับ (L'amende) เท่านั้น แต่ยังมี โทษปรับรายวัน (Le jour-amende) โทษการทำงานบริการสาธารณะ (Le travail d'intérêt général) โทษห้ามหรือจำกัดสิทธิตามที่บัญญัติไว้ในมาตรา 131-6 และ โทษเสริมตามที่บัญญัติไว้ในมาตรา 131-10

1.3 การร้องทุกข์กล่าวโทษ

ผู้ที่กล่าวหา รัฐมนตรี เพื่อดำเนินคดีในศาลยุติธรรมแห่งสาธารณรัฐ ได้แก่

ก. ผู้เสียหาย

โดยผู้ที่อ้างว่าตนได้รับความเสียหายสามารถร้องทุกข์ต่อคณะกรรมการพิจารณาข้อกล่าวหา (Commission des requêtes) ซึ่งคณะกรรมการดังกล่าวจะมีหน้าที่พิจารณาในเบื้องต้นว่าจะรับคำร้องไว้เพื่อเสนอต่อให้อัยการประจำศาลฎีกาเพื่อฟ้องคดีต่อศาลยุติธรรม สาธารณรัฐต่อไปหรือไม่รับคำร้องไว้และยุติเรื่อง³⁴ ทั้งนี้คำสั่งรับฟ้องหรือไม่รับฟ้องของคณะกรรมการพิจารณาข้อกล่าวหาถือว่าเป็นที่สุด ไม่สามารถถูกโต้แย้งได้

ข. อัยการประจำศาลฎีกา

แม้จะไม่มีคำร้องทุกข์ของผู้เสียหายก็ตาม อัยการประจำศาลฎีกาอาจขอความเห็นชอบจากคณะกรรมการพิจารณาข้อกล่าวหาที่จะนำคดีขึ้นฟ้องต่อศาลยุติธรรมแห่ง สาธารณรัฐได้ โดยไม่ต้องมีผู้ร้องทุกข์แต่อย่างใด³⁵

2. กระบวนการพิจารณาคดี

2.1 การไต่สวน ในกรณีที่คณะกรรมการพิจารณาข้อกล่าวหาเห็นว่าคำร้องทุกข์มีมูลก็จะส่งเรื่องให้แก่ คณะกรรมการไต่สวน (Commission d'Instruction) เพื่อทำการไต่สวนข้อเท็จจริงต่อไป โดยคณะกรรมการไต่สวนมีอำนาจหน้าที่ไต่สวนหาความจริงในข้อกล่าวหาที่รัฐมนตรีถูกกล่าวหาว่ามีมูลตามนั้นหรือไม่ โดยมีอำนาจใช้มาตรการบังคับต่าง ๆ เช่น การควบคุมผู้ถูกกล่าวหา การเรียกสมาชิกในรัฐบาลมาให้การ เป็นต้น

ในการทำหน้าที่ของคณะกรรมการไต่สวนนี้ จะต้องดำเนินการตามบทบัญญัติของประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา และต้องเคารพหลักการต่อสู้โต้แย้งของกลุ่มความ ยกเว้นในบางเรื่อง เช่น การไต่สวนต้องทำเป็นองค์คณะ (principe de collégialité) การสอบปากคำรัฐมนตรีผู้ถูกกล่าวหาต้องทำโดยคณะกรรมการไต่สวนไม่ใช่พนักงานสอบสวนที่เป็นตำรวจ

เมื่อไต่สวนข้อเท็จจริงแล้วเสร็จ องค์คณะไต่สวนข้อเท็จจริงต้องวินิจฉัยว่า คำร้องมีมูลหรือไม่ ถ้าไม่มีมูลให้องค์คณะไต่สวนข้อเท็จจริงต้องแจ้งให้อัยการและรัฐมนตรีผู้ถูกกล่าวหาทราบ เพื่อเปิดโอกาสให้คัดค้านได้ภายใน 20 วัน แต่ถ้ามีมูล ให้องค์คณะไต่สวนเสนอ

ในส่วนของไทยจำคุกนั้น ตามประมวลกฎหมายอาญาฝรั่งเศส ค.ศ. 1993 มาตรา 131-4 ได้กำหนดขั้นของโทษจำคุกไว้ต่ำสุด คือ สองเดือนและสูงสุด คือ สิบปี โปรดดูอุทัย อาทิวา. *โทษในกฎหมายอาญาฝรั่งเศส*. (ออนไลน์) เข้าถึงได้จาก : <http://www.humanrights.ago.go.th/>. [2559, 10 กรกฎาคม].

³⁴ บวรศักดิ์ อุวรรณโณ, *อ้างแล้ว เชิงอรรถที่ 2*, หน้า 49.

³⁵ สุรศักดิ์ ลิขสิทธิ์วัฒนกุล, *อ้างแล้ว เชิงอรรถที่ 25*, หน้า 167.

สำนวนต่อศาลยุติธรรมแห่งสาธารณรัฐต่อไป ทั้งนี้คำสั่งของคณะกรรมการไต่สวนอาจถูกอุทธรณ์ไปยังศาลฎีกาได้ นอกจากนี้ คณะกรรมการไต่สวนต้องคำนึงถึงสิทธิของผู้ถูกกล่าวหาตามที่ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาได้กำหนดไว้ด้วย³⁶

2.2 การดำเนินกระบวนการไต่สวน

ผู้พิพากษาไต่สวนไม่ใช่ผู้พิพากษาที่ทำหน้าที่พิจารณาพิพากษาคดี แต่เป็นตุลาการที่มีอำนาจในการไต่สวนบุคคลที่มีพยานหลักฐานบ่งชี้ว่าเป็นผู้กระทำความผิด หรือบุคคลใดบุคคลหนึ่งที่อยู่ในฐานะพยานต้องสงสัย ผู้พิพากษาไต่สวนต้องแจ้งข้อกล่าวหาให้ผู้ถูกไต่สวนทราบรวมทั้งข้อเท็จจริงที่เป็นมูลเหตุของข้อกล่าวหา

นอกจากนี้ ผู้พิพากษาไต่สวนมีอำนาจออกหมายเรียก หมายให้นำตัวมาหมายจับและหมายขัง ผู้พิพากษาไต่สวนมีหน้าที่ที่จะต้องไต่สวนข้อเท็จจริงที่เป็นพยานหลักฐาน ทั้งฝ่ายที่กล่าวหาและฝ่ายผู้ถูกกล่าวหาด้วย ในระหว่างการไต่สวนคดีผู้พิพากษาไต่สวนจะรวบรวมพยานหลักฐานไว้ในสำนวนการสอบสวนเพื่อใช้ในการพิสูจน์ความจริง สอบปากคำและเผชิญหน้ากับพยานหรือพยานผู้เชี่ยวชาญ และมีอำนาจสั่งอนุญาตให้มีการดักฟังทางโทรศัพท์ ทั้งนี้การดักฟังทางโทรศัพท์จะกระทำได้ในกรณีที่เป็นความผิดอุกฉุกฎโทษ หรือมัจฉิมโทษซึ่งมีอัตราโทษจำคุกตั้งแต่สองปีขึ้นไปและต้องอยู่ภายใต้การควบคุมของผู้พิพากษาไต่สวน³⁷

การปฏิบัติงานในชั้นไต่สวนนี้จะต้องอยู่ในหลักการเก็บรักษาข้อมูลที่ได้มาเป็นความลับในชั้นไต่สวนเพื่อมิให้กระแสสังคมมามีอิทธิพลขัดขวางการอำนวยความสะดวกผู้พิพากษาไต่สวนมีอำนาจมอบหมายให้เจ้าพนักงานตำรวจฝ่ายคดีทำการไต่สวนแทนการมอบหมายดังกล่าวช่วยทำให้ ภาระความรับผิดชอบในการทำงานของผู้พิพากษาไต่สวนนั้นบรรเทาลงและในทางปฏิบัติผู้พิพากษาไต่สวนก็ใช้วิธีการมอบหมายอำนาจให้เจ้าพนักงาน ตำรวจฝ่ายคดีกระทำการแทน เพราะผู้พิพากษาไต่สวนมีงานล้นมือและมีเวลาทำงานน้อยจึงจำเป็นต้องมอบหมายตำรวจฝ่ายคดีช่วยทำการแสวงหา และรวบรวมพยานหลักฐานแทน³⁸

ในการปฏิบัติงานของเจ้าพนักงานตำรวจฝ่ายคดีตามที่ได้รับมอบหมายนั้น เจ้าพนักงานตำรวจฝ่ายคดีจะต้องระมัดระวัง ไม่กระทำการที่เป็นการกระทบต่อสิทธิของผู้ถูกไต่สวน

³⁶ Dmitri Georges Lavroff. (1999) *Le droit constitutionnel de la Ve République*, Dalloz. Page. 640-654. Michel Deviller et Thierry RENOUX. (2011). Code constitutionnel. อ้างในจันทจิรา เอี่ยมมยุรา, ปิยนุตร แสงกนกกุล, ชีระ สุธีวราราม และกริช ภูณิยามา, *อ้างแล้ว เชิงอรรถที่ 15*, หน้า 82.

³⁷ อุทัย อาทิวา, *อ้างแล้ว เชิงอรรถที่ 23*, หน้า 187.

³⁸ France-organisation of the prosecution service and its functions in the criminal process. (online). Available: http://www.rug.nl/research/portal/files/2712223/03_c3.pdf. [2016, July 21].

ในการต่อสู้คดี และในกรณีที่มีข้อสงสัยในการปฏิบัติงานเจ้าพนักงานตำรวจฝ่ายคดีจะต้องปรึกษากับผู้พิพากษาไต่สวนโดยเร็ว เพื่อขอคำแนะนำในการปฏิบัติงาน การกระทำของเจ้าพนักงานตำรวจฝ่ายคดีที่ไม่เป็นไปตามหลักเกณฑ์ที่กฎหมายกำหนดไว้จะทำให้พยานหลักฐานที่ได้มาไม่ชอบหรือไม่สามารถรับฟังได้³⁹ ดังนั้นจึงเป็นหน้าที่ของเจ้าพนักงานตำรวจฝ่ายคดีจะต้องมีความรู้ความเข้าใจในกฎเกณฑ์ของกฎหมายที่เกี่ยวข้องอย่างแม่นยำเพื่อมิให้การปฏิบัติงานของตนเสียไป

เมื่อผู้พิพากษาไต่สวนเห็นว่าการไต่สวนเสร็จสิ้นแล้วจะต้องแจ้งให้คู่ความและทนายความทราบ คู่ความและทนายความจะมีเวลา 20 วัน เพื่อที่จะยื่นคำร้องขอและนำพยานหลักฐานใหม่เข้ามาแสดงความบริสุทธิ์และเมื่อครบกำหนดเวลา 20 วัน ผู้พิพากษาไต่สวนจะทำคำสั่งปิดการไต่สวน การทำคำสั่งดังกล่าวจะขึ้นอยู่กับพยานหลักฐานที่มีอยู่ซึ่งอาจเป็นคำสั่งส่งคดีไปให้ศาลที่มีอำนาจหน้าที่พิพากษาคดี เรียกว่า คำสั่งให้ไปฟ้องคดีซึ่งจะต้องถูกส่งเรื่องไปให้ศาลลูกขุนทำการพิจารณาพิพากษาคดีต่อไป หรืออาจเป็นคำสั่งว่าคดีไม่มีมูลก็จะทำให้คดีระงับไป

อย่างไรก็ตาม ผู้พิพากษาไต่สวนไม่มีอำนาจที่จะมีคำสั่งให้ใช้มาตรการ ทางตุลาการหรือการขังชั่วคราวผู้ต้องหา/ผู้ถูกไต่สวนอีกต่อไป เพราะการใช้อำนาจดังกล่าวในปัจจุบันตกอยู่กับผู้พิพากษาแห่งเสรีภาพและการกักขัง (Le juge des libertes et de la detention) ผู้ถูกไต่สวนมีอำนาจอุทธรณ์ คำสั่งให้ฟ้องคดีได้ (les ordonnances de mise en accusation) ผู้ที่มีอำนาจพิจารณาคำอุทธรณ์คือศาลไต่สวน (La chambre de I instruction) ซึ่งมีองค์คณะผู้พิพากษาระดับผู้พิพากษาศาลอุทธรณ์จำนวนสามคนเปรียบเสมือนศาลไต่สวนอุทธรณ์แต่ยังถือว่าอยู่ในชั้นสอบสวน ศาลไต่สวนมีกำหนดเวลาพิจารณาวินิจฉัยคำร้องอุทธรณ์สี่เดือน

ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาไม่ได้กำหนดระยะเวลาสำหรับการไต่สวนไว้ อย่างไรก็ตาม หากการไต่สวนใช้ระยะเวลาเกินสองปีผู้พิพากษาไต่สวนจะต้องแสดงเหตุผลต่อประธานศาลไต่สวน (Le president de la chambre de I instruction) เพื่อพิจารณาว่ามีเหตุสมควรหรือไม่ ศาลไต่สวนมีอำนาจถอดถอนผู้พิพากษาไต่สวนแล้วแต่งตั้งผู้พิพากษาไต่สวนคนอื่นให้ทำการแทนได้⁴⁰

2.3 การพิจารณาคดี

ในกรณีที่คณะกรรมการไต่สวน มีคำสั่งให้ฟ้องคดีรัฐมนตรีที่ถูกกล่าวหา อัยการประจำศาลฎีกาก็จะทำการฟ้องคดีต่อศาลยุติธรรมแห่งสาธารณรัฐต่อไป การดำเนินคดีให้ดำเนินคดีเช่นเดียวกับการดำเนินคดีในศาลที่พิจารณาคดีมัชยโทษ ทั้งนี้ ประธานศาลยุติธรรมแห่ง

³⁹ อุทัย อาทิวาช, *อ้างแล้ว เชิงอรรถที่ 23*, หน้า 188-190.

⁴⁰ Doris Jonas Freed. Aspect of French Criminal Procedure. (online). Available: <http://digitalcommons.law.lsu.edu/cgi/viewcontent.cgi?article=2506&context=lalrev>. [2016, July 21].

สาธารณรัฐจะทำการนัดพิจารณาคดีครั้งแรกเพื่อดำเนินการพิจารณาและพิพากษาคดีต่อไป โดยจะมีการแจ้งให้รัฐมนตรีซึ่งตกเป็นจำเลยมายังศาลเพื่อพิจารณาคดี (citation à comparatire) ซึ่งหากไม่มาอาจมีการพิจารณาคดีลับหลังจำเลยได้ (par contumace) และเมื่อศาลเสร็จการพิจารณาคดีแล้วจะมีคำพิพากษาในส่วนคำวินิจฉัยว่ามีความผิดหรือไม่ และหากผิดก็จะมีคำพิพากษากำหนดโทษอาญาด้วย โดยวิธีการลงมติลับโดยใช้เสียงข้างมาก (par bulletin secret à la majorité absolue)⁴¹

2.4 การพิพากษาคดี⁴²

ผู้พิพากษาของศาลยุติธรรมแห่งสาธารณรัฐทั้ง 15 คน เป็นองค์คณะผู้พิพากษา การลงมติต้องกระทำโดยลับ โดยคำพิพากษาให้ถือตามเสียงข้างมากหากคดีมีผู้กล่าวหาหลายคนการลงมติพิพากษาว่าผู้ถูกกล่าวหากระทำความผิดหรือไม่ต้องกระทำเรียงไปตามผู้ถูกกล่าวหาแต่ละคน

การลงมติพิพากษาแยกออกเป็น 2 ส่วน ส่วนแรก องค์คณะต้องลงมติว่าการกระทำเป็นความผิดหรือไม่ จากนั้นองค์คณะจึงลงมติพิพากษาในส่วนที่สองว่าผู้กระทำความผิดต้องรับโทษเท่าไร ในการลงมติเรื่องโทษนั้นหากในองค์คณะมีความเห็นแตกต่างกันและยังไม่มีอัตราโทษใดที่ได้คะแนนเกินกึ่งหนึ่ง ให้ถือว่าอัตราโทษที่สูงที่สุดตกไปและให้นำอัตราโทษที่ต่ำกว่ามาลงมติ หากยังไม่ได้คะแนนเกินกึ่งหนึ่งอีกให้ถือว่าอัตราโทษที่สูงที่สุดตกไปและให้นำอัตราโทษที่ต่ำกว่ามาลงมติ ทำเช่นนี้ไปเรื่อย ๆ จนกว่าจะได้คะแนนเสียงเกินกึ่งหนึ่ง

คำพิพากษาของศาลยุติธรรมแห่งสาธารณรัฐอาจถูกฎีกาในข้อกฎหมายไปยังที่ประชุมใหญ่ศาลฎีกาได้และที่ประชุมใหญ่ศาลฎีกาต้องพิพากษาภายใน 3 เดือน

3. กระบวนการภายหลังศาลมีคำพิพากษา

เมื่อศาลมีคำพิพากษาแล้ว จำเลยจะได้รับโทษตามคำพิพากษาของศาล ในกรณีจำเลยหลบหนีศาลมีอำนาจออกหมายจับเช่นเดียวกับการดำเนินคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองในประเทศไทย โดยหน่วยงานที่มีหน้าที่ในการดำเนินการตามหมายจับของศาล ได้แก่ ตำรวจฝ่ายคดีซึ่งในสาธารณรัฐฝรั่งเศสนั้น ได้แบ่งประเภทตำรวจออกเป็น 2 ประเภท ได้แก่ตำรวจฝ่ายปกครอง และตำรวจฝ่ายคดี⁴³

ตำรวจฝ่ายปกครอง อยู่ภายใต้อำนาจการบังคับบัญชาของฝ่ายปกครอง มีหน้าที่ในการรักษาความสงบเรียบร้อยของประชาชน ป้องกันมิให้มีการกระทำความผิดเกิดขึ้น แบ่งเป็น 2 ประเภท ได้แก่

⁴¹ สุรศักดิ์ ลิขสิทธิ์วัฒนกุล, *อ่างแล้ว เชิงอรรถที่ 25*, หน้า 170.

⁴² จันทจิรา เอี่ยมมยุรา, ปิยบุตร แสงกนกกุล, ธีระ สุธีวรารังกูร และกริช ภูณิยามา, *อ่างแล้ว เชิงอรรถที่ 15*, หน้า 83.

⁴³ อุทัย อาทิวา, *อ่างแล้ว เชิงอรรถที่ 23*, หน้า 83-84.

(1) ตำรวจฝ่ายปกครองทั่วไป มีหน้าที่ในการป้องกันมิให้เกิดการกระทำความผิดทั่วไป ด้วยการออกกฎระเบียบ หรือการปฏิบัติการต่าง ๆ เช่น รักษาความสงบเรียบร้อย สุขอนามัยของชุมชน

(2) ตำรวจฝ่ายปกครองพิเศษ คือ ตำรวจที่มีหน้าที่ของฝ่ายปกครองในการป้องกันมิให้มีการละเมิดกฎหมายเป็นเรื่อง ๆ เฉพาะกรณี ๆ ไป เช่น การควบคุมการก่อสร้างอาคาร อำนาจในการควบคุมหรือถอนสิ่งปลูกสร้าง เป็นต้น

ส่วนตำรวจฝ่ายคดี ถือเป็นกลไกของการอำนวยความสะดวกที่อยู่ภายใต้ อำนาจตุลาการและจะเข้ามาในคดีต่อเมื่อมีการกระทำความผิดเกิดขึ้นแล้ว โดยตำรวจฝ่ายคดีแบ่ง ออกเป็น 2 ระดับ คือ

(1) เจ้าพนักงานตำรวจฝ่ายคดี โดยมีอำนาจรับคำร้องทุกข์ ทำการสอบสวน เบื้องต้น ร้องขอความช่วยเหลือจากกองกำลังสาธารณะ ควบคุมตัว เป็นต้น

(2) เจ้าหน้าที่ตำรวจฝ่ายคดี เปรียบเสมือนผู้ช่วยของเจ้าพนักงานตำรวจฝ่ายคดี หน้าที่เป็นผู้ช่วยเจ้าพนักงานตำรวจฝ่ายคดีในการปฏิบัติการ⁴⁴

4.2 การดำเนินคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองในสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี

การพิจารณาคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองในสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี แบ่งออกเป็น 2 กรณีตามประเภทของผู้ถูกดำเนินคดี ได้แก่ คดีอาญาของประมุขของรัฐ และ คดีอาญาของรัฐมนตรี

คดีอาญาของประมุขของรัฐ ตามรัฐธรรมนูญ มาตรา 61⁴⁵ กำหนดให้สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรจำนวน 1 ใน 4 หรือสมาชิกวุฒิสภา จำนวน 1 ใน 4 เป็นผู้กล่าวหาว่าประธานาธิบดีแห่ง

⁴⁴ อุทัย อาทิวา, *อ้าวแล้ว เชิงอรรถที่ 23*, หน้า 85.

⁴⁵ Basic Law for the Federal Republic of Germany, Article 61 [**Impeachment before the Federal Constitutional Court**] “(1) The Bundestag or the Bundesrat may impeach the Federal President before the Federal Constitutional Court for willful violation of this Basic Law or of any other federal law. The motion of impeachment must be supported by at least one quarter of the Members of the Bundestag or one quarter of the votes of the Bundesrat. The decision to impeach shall require a majority of two thirds of the Members of the Bundestag or of two thirds of the votes of the Bundesrat. The case for preachment shall be presented before the Federal Constitutional Court by a person commissioned by the impeaching body.

(2) If the Federal Constitutional Court finds the Federal President guilty of a willful violation of this Basic Law or of any other federal law, it may declare that he has forfeited his office. After the Federal President has been impeached, the Court may issue an interim order preventing him from exercising his functions.”

สหพันธ์ละเมิดรัฐธรรมนูญหรือละเมิดกฎหมายแห่งสหพันธ์ จากนั้นสภาผู้แทนราษฎรหรือวุฒิสภาแล้วแต่กรณี จะลงมติกล่าวหาประธานาธิบดี โดยต้องใช้เสียง 2 ใน 3 ขึ้นไป เพื่อเสนอมติกล่าวหาประธานาธิบดี ให้ศาลรัฐธรรมนูญวินิจฉัย

ศาลรัฐธรรมนูญทำหน้าที่พิจารณาวินิจฉัยว่าประธานาธิบดีแห่งสหพันธ์ปฏิบัติหน้าที่ละเมิดรัฐธรรมนูญหรือละเมิดกฎหมายแห่งสหพันธ์หรือไม่ ในกรณีที่ศาลรัฐธรรมนูญวินิจฉัยว่ามี การกระทำความผิดก็จะสั่งให้ประธานาธิบดีพ้นจากตำแหน่ง นอกจากนี้ ก่อนมีคำวินิจฉัย ศาลรัฐธรรมนูญอาจสั่งให้ประธานาธิบดียุติการปฏิบัติหน้าที่เป็นการชั่วคราวได้

ฉะนั้นระบบการดำเนินคดีกับผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองในกรณีประธานาธิบดีนี้จึงเป็นระบบผสม ให้รัฐสภาทำงานร่วมกับศาลรัฐธรรมนูญในการพิจารณาถอดถอนประมุขของรัฐอย่าง ประธานาธิบดีในกรณีที่ละเมิดรัฐธรรมนูญ อันเป็นกฎหมายพื้นฐาน (Grundgesetz, Basic Law) ของสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนีกำหนดให้เป็นอำนาจของสภา the Bundestag และ the Bundesrat⁴⁶ ในการเสนอเรื่องให้ศาลรัฐธรรมนูญพิจารณาว่า ประธานาธิบดีได้ละเมิดกฎหมายพื้นฐานของ เยอรมนีหรือกฎหมายอื่น ๆ ของสหพันธ์รัฐ (other federal law) หรือไม่ โดยศาลรัฐธรรมนูญจะ ตัดสินว่าประธานาธิบดีพ้นจากตำแหน่งหรือไม่ ในกรณีที่ศาลรัฐธรรมนูญตัดสินว่าพ้นจากตำแหน่งแล้ว ศาลรัฐธรรมนูญอาจออกคำสั่งคุ้มครองชั่วคราวป้องกัน มิให้ประธานาธิบดีใช้อำนาจจากตำแหน่งได้⁴⁷

อย่างไรก็ดี เนื่องจากประธานาธิบดีของสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนีมักจะปฏิบัติหน้าที่เกี่ยวกับพิธีการต่าง ๆ โดยที่อำนาจบริหารประเทศเป็นอำนาจของนายกรัฐมนตรีทำให้ที่ผ่านมา ไม่เคยมีการเสนอให้ศาลรัฐธรรมนูญถอดถอนประธานาธิบดีแต่อย่างใด

ส่วนคดีอาญาของรัฐมนตรี รัฐธรรมนูญเยอรมนีไม่ได้กำหนดให้มีกระบวนการ ยุติธรรมในคดีอาญาเฉพาะสำหรับรัฐมนตรี แต่มีรัฐบัญญัติลงวันที่ 17 มิถุนายน ค.ศ. 1953 ว่าด้วย สถานะของสมาชิกรัฐบาล ซึ่งถือว่าตำแหน่งรัฐมนตรีนั้นเป็นการใช้อำนาจในฐานะข้าราชการ ทำนองเดียวกันกับข้าราชการประจำตามส่วนราชการต่างๆ ดังนั้น กรณีความรับผิดชอบอาญาของ รัฐมนตรีจึงใช้ระบบกฎหมายเดียวกันกับกรณีข้าราชการที่กระทำความผิดต่อตำแหน่งหน้าที่ตาม ประมวลกฎหมายอาญา ฉะนั้นในกระบวนการพิจารณาคดีอาญาของรัฐมนตรีจึงใช้ระบบการ พิจารณาคดีอาญาในศาลยุติธรรมปกติซึ่งมีระบบการพิจารณาคดี ดังต่อไปนี้

⁴⁶ จันทจิรา เอี่ยมมยุรา, ปิยนุตร แสงกนกกุล, ธีระ สุธีวรางกูร และกริช ภูณิยามา, *อ้างแล้ว เจริญธรรมที่ 15*, หน้า 84-85.

⁴⁷ ประสิทธิ์ ปิวาวัฒนพานิช, ธีระ สุธีวรางกูร, และปิยนุตร แสงกนกกุล, *อ้างแล้ว เจริญธรรมที่ 27*, หน้า 34-35.

1. หลักทั่วไปกระบวนการพิจารณาคดีอาญา

เนื่องจากระบบการพิจารณาคดีอาญาของสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี มีความแตกต่างจากประเทศไทย จึงควรเข้าใจลักษณะของระบบศาล ประเภทของความผิด ในเบื้องต้นก่อนเข้าสู่กระบวนการพิจารณาคดีอาญาต่อไป

1.1 ระบบศาล

สหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี แม้จะมีลักษณะการปกครองเป็นแบบสหพันธ์รัฐ แต่ทุกรัฐต่างก็ใช้ประมวลกฎหมายอาญาและประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญากลางของสหพันธ์รัฐร่วมกัน โดยศาลที่พิจารณาคดีอาญานั้นมีทั้งศาลของสหพันธ์รัฐและศาลของมลรัฐ⁴⁸

สำหรับศาลของสหพันธ์รัฐจะพิจารณาคดีแพ่งและคดีอาญา โดยมีเพียงศาลเดียว คือ ศาลสูงสุดของสหพันธ์รัฐ ซึ่งเป็นศาลชั้นฎีกาและจะพิจารณาเฉพาะคดีที่เป็นปัญหาข้อกฎหมายเท่านั้น⁴⁹

ส่วนศาลของมลรัฐนั้น ได้แก่ ศาลแขวง ศาลจังหวัด ศาลสูงมลรัฐ เขตอำนาจในการพิจารณาพิพากษาคดีของศาลอาญาแต่ละประเภทขึ้นอยู่กับความหนักเบาของโทษที่ฟ้อง สถานที่ที่ความผิดเกิดขึ้น ภูมิลำเนาของจำเลยก่อนการพิจารณาคดี สถานที่ที่จำเลยถูกจับกุม โดยมีได้มีเขตอำนาจในการพิจารณาคดีให้เป็นที่ไปตามประเภทความผิดอาญา⁵⁰

1.2 ประเภทความผิด

เดิมสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนีเคยแบ่งความผิดอาญาออกเป็น 3 ประเภทตามความหนักเบาของโทษ คือ ความผิดอาญาโทษอุกฉกรรจ์ (Verbrechen) ความผิดอาญาโทษปานกลาง (Vergehen) และความผิดอาญาโทษ (Übertretung) แต่ต่อมาเห็นว่าความผิดอาญาโทษนั้น ไม่สมควรเป็นความผิด “อาญา” ทำให้ในประมวลกฎหมายอาญาเยอรมนีในปัจจุบันแบ่งความผิดอาญาออกเป็น 2 ประเภท คือ

1) ความผิดอาญาโทษอุกฉกรรจ์ ได้แก่ ความผิดอาญาที่ระวางโทษจำคุกตั้งแต่หนึ่งปีขึ้นไป หรือความผิดอาญาที่ต้องระวางโทษหนักกว่านั้น

⁴⁸ สมชัย เมธากวิน โสภณ. (2548). *ปัญหาองค์คณะในการพิจารณาคดีอาญาของไทย*. นิตยสารธรรมมหาดบัณฑิต สาขาวิชากฎหมายอาญา, บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์. หน้า 64.

⁴⁹ คณิต ณ นคร. (2540). *อัยการเยอรมันและการดำเนินคดีอาญาของเยอรมันก่อนฟ้อง. ในหนังสือรวมบทความด้านวิชาการ ของ ศาสตราจารย์ ดร.คณิต ณ นคร อัยการสูงสุด*. กรุงเทพฯ: ห้างหุ้นส่วนจำกัดพิมพ์อักษร. หน้า 148

⁵⁰ Howard D Fisher. (1997). *German Legal System and Legal Language*. London: Cavendish Publishing Limited. Page. 134.

2) ความผิดอาญาโทษปานกลาง ได้แก่ ความผิดอาญาที่ต้องระวางโทษจำคุกที่เบากว่านั้น หรือความผิดอาญาที่ต้องระวางโทษปรับ⁵¹

1.3 องค์คณะผู้พิพากษา

ในศาลแขวง เป็นศาลที่มีอำนาจในการพิจารณาพิพากษาคดีในการกระทำความผิดอาญา ซึ่งมีโทษสูงสุดไม่เกิน 4 ปี ขึ้นกับความรุนแรงของความผิด โดยแบ่งเป็น

1) ศาล Einzelrichter มีอำนาจพิจารณาพิพากษาคดีอาญาที่มีโทษจำคุกสูงสุดไม่เกิน 2 ปี ผู้พิพากษาอาชีพนายเดียวเป็นองค์คณะที่มีอำนาจพิจารณาพิพากษาคดี

2) ศาล Schöffengericht มีอำนาจพิจารณาพิพากษาคดีอาญาที่มีโทษจำคุกสูงสุดไม่เกิน 4 ปี มีผู้พิพากษาอาชีพ 1 คน และผู้พิพากษาสมทบ 2 คน เป็นองค์คณะ แต่หากในคดีที่มีความสำคัญ ที่มีความจำเป็นจะต้องใช้ผู้พิพากษาอาชีพที่มีประสบการณ์มากกว่า 1 คน อาจเพิ่มจำนวนผู้พิพากษาอาชีพเข้าไปในองค์คณะเป็น 2 คน ร่วมกับผู้พิพากษาสมทบอีก 2 คนได้⁵²

ศาลจังหวัด เป็นศาลที่มีอำนาจพิจารณาพิพากษาคดีอาญาที่ไม่ได้อยู่ในเขตอำนาจของศาลแขวง ทำหน้าที่เป็นศาลอาญาชั้นต้นสำหรับคดีที่มีโทษจำคุกขั้นต่ำเกินกว่า 4 ปี ขึ้นไป หรืออาจทำหน้าที่เป็นศาลอาญาชั้นอุทธรณ์ในการอุทธรณ์ปัญหาข้อเท็จจริงหรือปัญหาข้อกฎหมายในคำพิพากษาของศาลแขวง

องค์คณะผู้พิพากษาประกอบด้วยผู้พิพากษาอาชีพ 2 คน และผู้พิพากษาสมทบอีก 2 คน แต่หากเป็นคดีที่มีอัตราโทษร้ายแรง จะใช้ผู้พิพากษาชุดใหญ่ ประกอบด้วยผู้พิพากษาอาชีพ 3 คน และผู้พิพากษาสมทบ 2 คน

ศาลสูงมลรัฐ ทำหน้าที่เป็นศาลอาญาชั้นต้น ศาลอาญาอุทธรณ์หรือศาลสูงแล้วแต่กรณี ในกรณีทำหน้าที่เป็นศาลอาญาชั้นต้น มีอำนาจพิจารณาพิพากษาคดีในฐานความผิดที่กระทำต่อความมั่นคงของรัฐ หรือทำหน้าที่เป็นศาลอาญาอุทธรณ์ในการอุทธรณ์ปัญหาข้อเท็จจริงหรือปัญหาข้อกฎหมายของคำพิพากษาของศาลจังหวัด และทำหน้าที่เป็นศาลสูงสุดในการทำหน้าที่วินิจฉัยคำฟ้องอุทธรณ์ คัดค้านคำพิพากษาของศาลแขวง และอุทธรณ์ในปัญหาข้อกฎหมายเท่านั้น และคำวินิจฉัยในกรณีนี้จะเป็นที่สุด โดยองค์คณะในศาลสูงมลรัฐจะมีเฉพาะผู้พิพากษาอาชีพเท่านั้น จำนวน 5 คน

2. กระบวนการก่อนเริ่มต้นพิจารณาคดี

กระบวนการนี้เป็นกระบวนการในชั้นสืบสวนสอบสวนเพื่อหาพยานหลักฐานเพื่อชี้ขาดว่ามีข้อเท็จจริงเพียงพอที่จะเอาผิดแก่ผู้ต้องหาหรือไม่ กระบวนการในชั้นนี้มีพนักงานอัยการ

⁵¹ *Ibid*, Page.135.

⁵² คณิต ฒ นคร, *อ้างแล้ว เจริญธรรมที่ 49*, หน้า 149-150.

เป็นผู้รับผิดชอบ โดยมีเจ้าหน้าที่ตำรวจเป็นผู้ช่วยพนักงานอัยการในการสอบสวน กระบวนการนี้เป็นการค้นหาข้อเท็จจริงต่าง ๆ เกี่ยวกับการกระทำความผิด เพื่อยืนยันข้อกล่าวหา อันเป็นการชี้ขาดในเรื่องที่มีการกล่าวหาโดยพนักงานอัยการจะต้องสอบสวนเพื่อหาข้อเท็จจริงมาชี้ขาดว่าจะยืนยันฟ้องผู้ต้องหาหรือไม่ความจริงซึ่งจะค้นหาความจริงทั้งที่เป็นการกล่าวหาผู้ต้องหาและทำให้ผู้ต้องหาต้องพ้นผิดถ้าพนักงานอัยการเห็นว่ามีความเป็นไปได้ก็จะการกระทำความผิดเข้าสู่ชั้นการพิจารณา ประกอบกับข้อสงสัยในตัวจำเลยไม่เพียงพอและได้รับการยืนยันแล้วอัยการก็จะยื่นคำฟ้องต่อศาล ซึ่งจะทำหน้าที่ของเขาสิ้นสุดลงแต่หากอัยการตรวจสอบความจริงแล้วเห็นว่ามูลเหตุในการตั้งข้อหา ยังมีไม่เพียงพอก็ชี้ขาดให้ยุติกระบวนการสอบสวน⁵³

ในกรณีเช่นนี้ผู้ที่ได้รับความเสียหายจากการกระทำความผิดอาญาสามารถอุทธรณ์คำชี้ขาดให้ยุติกระบวนการสอบสวนได้

ในสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนีมีนิติสัมพันธ์ในทางวิธีพิจารณาของการดำเนินคดีอาญา โดยรัฐที่การดำเนินคดีอาญาเป็นภารกิจของรัฐเป็นการอำนวยความสะดวก ผู้รับผิดชอบองค์การดำเนินคดีอาญาของรัฐทุกองค์จึงมีหน้าที่ที่จะต้องตรวจสอบความจริงในเรื่องที่กล่าวหา และต้องตรวจสอบความจริงแท้ของเรื่อง ดังนั้น พนักงานอัยการและตำรวจมีหน้าที่ค้นหาความจริงแท้ของเรื่องคือความจริงในเนื้อหาโดยไม่ผูกมัดกับคำร้องหรือคำขอของผู้ใดทั้งสิ้น⁵⁴

ผลของการตรวจสอบความจริงในชั้นสอบสวนนี้จะถูกรวบรวมและบันทึกไว้ในแฟ้มสำเนาของตำรวจและอัยการ โดยสำนวนการสอบสวนเป็นที่รวบรวมผลการตรวจสอบความจริงในชั้นสอบสวนฟ้องร้องจะถูกส่งไปยังศาลพร้อมกับคำฟ้องคดีสู่กระบวนการพิจารณา ทนายความของจำเลย มีสิทธิที่จะตรวจสอบสำนวนการสอบสวนได้

การดำเนินคดีอาญาในชั้นการประทับฟ้อง กระบวนการขั้นนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อควบคุมดุลยพินิจในการสั่งให้ฟ้องคดีของพนักงานอัยการ โดยพนักงานอัยการต้องบรรยายข้อเท็จจริงที่ปรากฏในสำนวนการสอบสวนรวมทั้งแสดงพยานหลักฐานต่างๆมาในคำฟ้อง พร้อมกับพนักงานอัยการจะต้องส่งสำนวนการสอบสวนไปพร้อมกับคำฟ้องด้วย โดยศาลอาจสั่งประทับฟ้องว่าคดีมีมูลหรือไม่มีมูลก็ได้ตามพยานหลักฐานที่นำมาแสดง⁵⁵

⁵³ ณรงค์ ใจหาญ. (2540). *สิทธิผู้ต้องหา จำเลย และผู้ต้องโทษในคดีอาญา*. รายงานการศึกษาวิจัยฉบับสมบูรณ์ในโครงการศึกษาวิจัย เรื่อง สิทธิผู้ต้องหา จำเลย และผู้ต้องโทษในคดีอาญา. สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา. หน้า 97.

⁵⁴ THE GERMAN CODE OF CRIMINAL PROCEDURE (StPO), Section 160, 170 and 172.

⁵⁵ THE GERMAN CODE OF CRIMINAL PROCEDURE (StPO), Section 141.

3. กระบวนการพิจารณาคดี

ในขั้นนี้ คือ การดำเนินคดีอาญาชั้นหลักหรือชั้นพิจารณาพิพากษาคดี การดำเนินคดีอาญาชั้นนี้เป็นกระบวนการชี้ขาดคดีโดยศาลซึ่งก็คือการพิจารณาพิพากษาคดี มีขั้นตอนดังต่อไปนี้

3.1 การตรวจสอบความจริงในชั้นการประทับฟ้อง

บทบาทหลักของการพิจารณาชั้นนี้อยู่ที่การตรวจสอบว่าการดำเนินการฟ้องร้องในทางอาญาต่อไปนั้นเป็นสิ่งจำเป็นหรือไม่ โดยศาลจะตรวจสอบความจริงจากคำฟ้องและสำนวนการสอบสวนแล้ววินิจฉัยว่าคดีมีมูลที่จะฟ้องหรือไม่ ศาลมีอำนาจที่จะสืบพยานหลักฐานเพิ่มเติมได้ กระบวนการชั้นนี้อยู่ในความรับผิดชอบของผู้พิพากษาที่เป็นอิสระและจำกัดเฉพาะผู้พิพากษาอาชีพเท่านั้น⁵⁶

กระบวนการในขั้นนี้เริ่มต้น เมื่อพนักงานอัยการได้ยื่นคำฟ้องแผ่นดินและคำฟ้องต่อศาลที่มีเขตอำนาจชำระคดีในการยื่นฟ้องพนักงานอัยการจะต้องแนบสำนวนการสอบสวนไปพร้อมกับคำฟ้องเพื่อส่งแก่ศาล ซึ่งจะต้องทำการเก็บสำนวนการสอบสวนนี้ไว้ ฉะนั้นศาลจะมีสำนวนการสอบสวนเพื่อใช้เป็นพื้นฐานในการตรวจสอบความจริง ในขั้นนี้ ศาลสามารถทำการไต่สวนเพิ่มเติมได้ ไม่ว่าจะทำการดังกล่าวโดยหน้าที่หรือตามคำร้องของจำเลย และสามารถสั่งให้ทำการสืบพยานหลักฐานบางอย่างได้ โดยคำวินิจฉัยดังกล่าวถือที่สุด ศาลสามารถมอบหน้าที่ดังกล่าวให้พนักงานอัยการทำได้ด้วยการสืบพยานหลักฐานในกรณีนี้ใช้หลักกระบวนการสืบพยานหลักฐานอิสระ⁵⁷

ในเนื้อหาฟ้องของสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา⁵⁸ ได้บัญญัติว่าจะต้องประกอบไปด้วยการระบุถึงตัวจำเลย ข้อกล่าวหาว่ากระทำผิดกฎหมาย เวลา สถานที่ องค์ประกอบของความผิดอาญา พยานหลักฐานต่าง ๆ บทมาตราในประมวลกฎหมายอาญาที่ถูกละเมิด และต้องประกอบไปด้วยข้อสรุปการสอบสวนต่าง ๆ คำฟ้องจะมีการเปิดเผยพยานสมมุติ เว้นแต่เหตุจำเป็นอื่นซึ่งอาจก่อให้เกิดอันตรายแก่พยานและผู้เกี่ยวข้อง กับพยานการยกเว้นรวมไปถึงเอกสารที่ระบุถึงข้อมูลส่วนตัวของพยานผู้นั้น

⁵⁶ John H. langbein. (1977). *Comparative Criminal Procedure: Germany*. New York: West Publishing co. Page 12.

⁵⁷ สุรสิทธิ์ แสงวิโรจน์พัฒน์. (2541). ขั้นตอนการดำเนินคดีอาญาตามกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาเยอรมัน. *อุลพาท*, 55(1). หน้า 190.

⁵⁸ THE GERMAN CODE OF CRIMINAL PROCEDURE (StPO), Section 200 (I) ,(II).

ในกระบวนการพิจารณาชั้นนี้จะต้องมีการส่งสำเนาคำฟ้องไปยังผู้ถูกกล่าวหา เพื่อให้ผู้ถูกกล่าวหาจะได้คัดค้านในการที่ศาลจะมีคำสั่งประทับฟ้อง รวมตลอดทั้งการยื่นพยานหลักฐานเพื่อประกอบคำคัดค้านของตนเอง และอาจมีการแต่งตั้งทนายขอแรงให้แก่จำเลยในกรณีจำเป็น⁵⁹

3.2 การทำคำวินิจฉัยของศาลในเรื่องการประทับฟ้อง

ศาลจะสั่งให้มีการเปิดการพิจารณา หากศาลได้พิจารณาแล้วเห็นว่าตามผลของการสอบสวนเบื้องต้นฟังได้ว่าผู้ถูกกล่าวหาถูกต้องสงสัยอย่างเพียงพอว่าเป็นผู้กระทำความผิด กล่าวคือ การสืบสวนสอบสวนฟังได้ว่าผู้ถูกกล่าวหามีโอกาสที่ศาลจะพิพากษาลงโทษแล้ว ศาลจะสั่งว่าคดีมีมูลโดยจะมีคำสั่งประทับฟ้อง นอกจากนี้ ศาลจะต้องเชื่อว่าเงื่อนไขของการดำเนินคดีมีอยู่ครบ และสามารถลงโทษการกระทำความผิดของจำเลยได้ คำสั่งว่าคดีมีมูลทั้งจำเลยและพนักงานอัยการไม่มีสิทธิอุทธรณ์คัดค้านเพราะจะทำให้กระบวนการพิจารณายืดเยื้อไปอีก⁶⁰

แต่หากศาลได้ตรวจสอบเบื้องต้นแล้วเห็นว่าไม่เหมาะสมไม่ว่าจะในแง่ของข้อเท็จจริง และข้อกฎหมายที่คาดว่าจะนำไปสู่การยกฟ้อง กล่าวคือ ไม่มีข้อสงสัยว่าได้กระทำความผิดที่เพียงพอ หรือเมื่อการกระทำความผิดของจำเลยไม่อาจถูกลงโทษได้ ศาลจะมีคำสั่งไม่ประทับฟ้อง นอกจากนี้ยังมีเหตุผลอื่น ๆ ที่ศาลจะไม่ประทับฟ้อง คือ การที่ศาลยุติการพิจารณาคดีโดยเด็ดขาดจากเหตุผลของการฟ้องคดีโดยดุลยพินิจ โดยได้รับความยินยอมจากพนักงานอัยการและจำเลย หรือกรณีที่ไม่มีความจำเป็นอยู่ หรือมีเหตุขัดขวางที่เป็นการชั่วคราวในกรณีอื่นเกี่ยวกับตัวจำเลยนั่นเอง ในกรณีที่ศาลมีคำสั่งไม่ประทับฟ้องพนักงานอัยการมีสิทธิที่จะอุทธรณ์คำสั่งได้ทันที⁶¹

3.3 การพิจารณาคดีของศาล

เมื่อศาลมีคำสั่งรับฟ้องคดีแล้ว ศาลจะกำหนดวัน เวลา สถานที่ของการพิจารณาคดี ทั้งนี้ ในประมวลกฎหมายอาญาเยอรมนีจะมีการบัญญัติวิธีการขั้นตอนในกระบวนการนี้ อย่างละเอียด โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อให้ศาลได้ความจริงในคดีมากที่สุดและในขณะเดียวกันก็มีลักษณะที่เป็นการคุ้มครองสิทธิเสรีภาพของจำเลยอย่างเต็มที่ด้วย เช่น การพิจารณาคดีจะต้องกระทำต่อหน้าจำเลยโดยเปิดเผย หากไม่มีการพิจารณาคดีโดยเปิดเผยก็เป็นเหตุให้มีการพิจารณาคดีใหม่ การพิจารณาคดีจะต้องกระทำต่อหน้าจำเลย หากไม่ได้พิจารณาคดีต่อหน้าจำเลยก็เป็นเหตุให้มีการ

⁵⁹ บุญชัย ภัทรวัฒนานนท์. (2549). *การเปิดเผยพยานหลักฐานก่อนการสืบพยานในคดีอาญา*. วิทยานิพนธ์นิติศาสตรมหาบัณฑิต สาขากฎหมายอาญา, มหาวิทยาลัยมหิดล มหาวิทาลัยธรรมศาสตร์. หน้า 40.

⁶⁰ สุรสิทธิ์ แสงวิโรจน์พัฒน์, *อ้างแล้ว เจริญธรรมที่ 57*, หน้า 191.

⁶¹ สุรสิทธิ์ แสงวิโรจน์พัฒน์, *อ้างแล้ว เจริญธรรมที่ 57*, หน้า 194.

พิจารณาคดีใหม่ได้ เว้นแต่เป็นกรณีที่กฎหมายบัญญัติข้อยกเว้นไว้ การพิจารณาคดีต้องกระทำอย่างรวดเร็ว และเมื่อพิจารณาคดีเสร็จแล้ว ศาลจะต้องมีคำพิพากษาที่มีการให้เหตุผลในคำพิพากษาจะต้องอ่านโดยเปิดเผย⁶²

3.3.1 วิธีการตรวจสอบความจริง

การตรวจสอบความจริงในชั้นพิจารณาเป็นหน้าที่ของศาลมิใช่ของคู่ความในคดี การดำเนินคดีจึงไม่มีลักษณะของการต่อสู้โต้แย้งกันแต่อย่างใด⁶³

ผู้ที่มีความสำคัญในกระบวนการพิจารณาของเยอรมนี คือ ผู้พิพากษาหัวหน้าคณะ ซึ่งจะเป็นผู้พิพากษาอาชีพคนเดียวในศาล ผู้พิพากษาหัวหน้าคณะมีบทบาทสำคัญในกระบวนการพิจารณาโดยบทบาทนี้ตรงกันข้ามกับทนายความ⁶⁴

นอกจากนี้ในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาของเยอรมนี มีบทบัญญัติให้ศาลเป็นผู้มีหน้าที่นำสืบพยานในชั้นพิจารณาคดีตามมาตรา 238 อนุมาตรา 1⁶⁵ ที่กล่าวข้างต้นแล้วก็ตาม ก็ยังมีการบัญญัติในเรื่องวิธี “การถามค้าน” ไว้ในบทบัญญัติมาตรา 239⁶⁶ อีกด้วย แต่เนื่องจากการถามค้านนั้นเป็นวิธีการค้นหาความจริงของการดำเนินคดีอาญาที่ทั้งผู้ฟ้องและผู้ถูกฟ้องต่างมีฐานะเท่าเทียมกัน การดำเนินคดีที่มีลักษณะเป็นการต่อสู้ระหว่างโจทก์และจำเลย โดยมีศาลเป็นคนกลางที่เป็นผู้ชี้ขาดอันเป็นหลักการดำเนินคดีอาญาโดยประชาชนของประเทศอังกฤษดั้งเดิมต่างจากการดำเนินคดีอาญาของสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนีที่เห็นว่าการดำเนินคดีอาญาเป็นภารกิจของรัฐ เป็นการอำนวยความสะดวกที่รัฐเป็นผู้รับผิดชอบในข้อเท็จจริงและพยานหลักฐาน องค์การดำเนินคดีอาญาของรัฐทุกองค์การจึงมีหน้าที่ที่จะตรวจสอบความจริงในเรื่องที่มีการกล่าวหาและจะต้องมี

⁶² คณิศ ณ นคร. (2549). *กฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา*. (พิมพ์ครั้งที่ 7). กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์วิญญูชน. หน้า 87.

⁶³ Johan Peter Wihlem Hilger. *Organized Crime/Witness Protection in Germany*. Page. 99-101. อ้างใน นุชนีย์ภัทรวัฒนานนท์, *อ้างแล้ว เชิงอรรถที่ 59*, หน้า 40.

⁶⁴ สุรสิทธิ์ แสงวิโรจน์พัฒน์, *อ้างแล้ว เชิงอรรถที่ 57*, หน้า 192-194.

⁶⁵ THE GERMAN CODE OF CRIMINAL PROCEDURE (StPO), Section 238 [Conduct of the Hearing]

“(1) The presiding judge shall conduct the hearing, examine the defendant and take the evidence.”

⁶⁶ THE GERMAN CODE OF CRIMINAL PROCEDURE (StPO), Section 239 [Cross-Examination]

“(1) The presiding judge shall leave the examination of witnesses and experts named by the public prosecution office and by the defendant to the public prosecution office and defense counsel upon concurring application by both. Witnesses and experts named by the public prosecution office shall first be examined by the public prosecution office. Those named by the defendant shall first be examined by defense counsel.

(2) After this examination the presiding judge shall also ask the witnesses and experts such questions as he deems necessary for further clarification in the case.”

การตรวจสอบความจริงแท้ของเรื่อง⁶⁷ ฉะนั้น การต่อสู้ การวางตัวเป็นกลางโดยเคร่งครัดของศาล จึงไม่สอดคล้องกับ “หลักการดำเนินคดีอาญาโดยรัฐ” อย่างสิ้นเชิง เพราะทำให้เรื่องวิธีการถามค้าน ดังกล่าวเป็นบทบัญญัติที่ไร้ผล โดยสิ้นเชิงมาแต่ต้น เพราะไม่สอดคล้องกับระบบการดำเนินคดีอาญาของเยอรมนีที่ตั้งอยู่บนพื้นฐานของ “หลักการดำเนินคดีอาญาโดยรัฐ”⁶⁸

ด้วยเหตุนี้ผู้พิพากษาหัวหน้าคณะจึงเป็นผู้มีหน้าที่สืบพยาน พนักงานอัยการ และนายจำเลยจึงมีบทบาทที่ค่อนข้างจะวางตัวเป็นกลางโดยเคร่งครัด การดำเนินการในชั้นนี้ จะเริ่มด้วยการแจ้งให้คู่ความและสาธารณชนทราบว่ากระบวนการพิจารณาคดีได้เริ่มขึ้นแล้ว จากนั้นผู้พิพากษาหัวหน้าคณะจะแจ้งจำเลย ทนายจำเลย ตลอดจนพยานบุคคลและพยานผู้เชี่ยวชาญพิเศษได้ปรากฏตัวต่อหน้าจำเลยแล้ว พยานบุคคลจะได้รับการแจ้งให้จำเลยทราบว่าการกระทำใดที่เขาถูกกล่าวหาว่ากระทำความผิดและการกระทำดังกล่าวเป็นความผิดฐานใด เมื่ออ่านเสร็จแล้วผู้พิพากษาหัวหน้าคณะจะแจ้งให้จำเลยทราบว่าจำเลยมีสิทธิที่จะให้การหรือไม่ก็ได้ หากจำเลยพร้อมที่จะให้การจะมีการสอบปากคำจำเลย⁶⁹

ส่วนการสืบพยาน จะกระทำหลังจากศาลได้ไต่สวนจำเลยแล้ว ตามมาตรา 224 (1) บัญญัติว่า “การสืบพยานหลักฐานจะต้องกระทำหลังจากที่ได้ไต่สวนจำเลยแล้ว ในการสืบพยานนั้นจะประกอบไปด้วยการสอบปากคำพยานบุคคลและพยานผู้เชี่ยวชาญพิเศษ”

กระบวนการพิจารณาคดีเยอรมนีเป็นกระบวนการที่ลดบทบาทของนักกฎหมายในการตรวจสอบความจริง เนื่องจากผู้พิพากษาเป็นผู้ทำหน้าที่ต่าง ๆ เหล่านี้แทน⁷⁰ ต่างจากการพิจารณาคดีในสหรัฐอเมริกาที่มีบทบาทหลัก คือ ทนายความเท่านั้น เนื่องมาจากจำเลยมีบทบาทในกระบวนการพิจารณาคดีด้วยเช่นกัน

การสืบพยานจะกระทำหลังจากไต่สวนจำเลยแล้ว ตามมาตรา 224 (1) บัญญัติว่า “การสืบพยานหลักฐานจะต้องกระทำหลังจากที่ได้ไต่สวนจำเลยแล้ว” ในการสืบพยานนั้นจะประกอบไปด้วย การสอบปากคำพยานบุคคล และพยานผู้เชี่ยวชาญพิเศษซึ่งกระทำโดยผู้พิพากษาหัวหน้าคณะ ลำดับขั้นตอนที่แน่นอนของการนำสืบพยานหลักฐาน เช่น สืบพยานบุคคลก่อน แล้วจึงจะสืบผู้เชี่ยวชาญพิเศษและปิดท้ายด้วยการสืบพยานเอกสาร กระบวนการเหล่านี้มิได้มีการบัญญัติไว้ในกฎหมาย หากแต่เป็นสิ่งที่ผู้พิพากษาหัวหน้าคณะจะเป็นผู้กำหนดในแต่ละคดี

⁶⁷ Roxin (1998). Strafverfahrensrecht. 25 Auflage. อ้างใน สุรสิทธิ์ แสงวิโรจน์พัฒน์, *อ้างแล้วเชิงอรรถที่ 57*, หน้า 193.

⁶⁸ คณิต ณ นคร.(2544) บทบาทของศาลในคดีอาญา. *วารสารกฎหมายธุรกิจบัณฑิต*, 1(1). หน้า 53.

⁶⁹ THE GERMAN CODE OF CRIMINAL PROCEDURE (StPO), Section 243 (3), (4) and 136 (2).

⁷⁰ สุรสิทธิ์ แสงวิโรจน์พัฒน์. (2551). ความรู้ทั่วไปเกี่ยวกับกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา ลักษณะพยานหลักฐาน. *อุลพาท*, 2(55) หน้า 175.

เป็นกรณี ๆ ไป และสามารถเรียกพยานมาสืบได้ด้วยตนเอง ซึ่งเป็นการดำเนินการไปตามหน้าที่อย่างอิสระในการสืบสวน

หลังจากที่ผู้พิพากษาหัวหน้าคณะไต่สวนเสร็จสิ้นแล้ว ผู้พิพากษาหัวหน้าคณะจะเปิดโอกาสให้พนักงานอัยการ จำเลย ทนายจำเลย และผู้พิพากษาที่เป็นองค์คณะไม่ว่าจะเป็นผู้พิพากษาอาชีพหรือผู้พิพากษาสมทบที่จะสามารถถามคำถามใด ๆ แก่พยานได้ด้วย ซึ่งโดยปกติแล้วจะใช้เวลานานนี้ไม่ค่อยบ่อยนัก เพราะหากศาลได้ไต่สวนอย่างละเอียดแล้วทนายความของจำเลยก็จะถามคำถามเพิ่มเติมอีกเพียงเล็กน้อยเท่านั้น⁷¹

3.3.2 การสืบพยานหลักฐานเพิ่มเติม⁷²

ขอบเขตหน้าที่ของศาลในการสืบสวนเรื่องราวนั้น มิได้ขึ้นกับข้อเท็จจริงที่ผู้มีส่วนร่วมในคดีได้นำเสนอเท่านั้น ศาลโดยหน้าที่จะต้องจัดหาพยานหลักฐานของศาลเอง สำหรับข้อเท็จจริงต่าง ๆ ที่ศาลได้รับรู้โดยการหาพยานหลักฐานสำหรับการสอบสวนเพิ่มเติม มิฉะนั้นจะถือว่าศาลไม่ปฏิบัติตามหน้าที่ตนมีที่ เป็นผู้สอบสวนข้อเท็จจริงต่าง ๆ

แต่แม้จะเป็นหน้าที่ของศาลเองในการสืบพยานหลักฐานก็ตาม ทนายของจำเลย พนักงานอัยการ และผู้เสียหาย มีสิทธิที่จะยื่นคำร้องเพื่อแนะนำพยานหลักฐานให้ศาลยอมรับได้โดยเรียกคำร้องนี้ว่า “Beweisantrag” คำร้องนี้มีเพื่อเป็นการร้องขอให้พยานหลักฐานได้เข้าสู่กระบวนการพิจารณา ซึ่งคำร้องนี้ยื่นได้ตลอดเวลาในชั้นพิจารณาก่อนมีคำพิพากษา โดยพยานหลักฐานที่พบบนต้องเป็นพยานหลักฐานที่บัญญัติไว้ในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาและจะต้องเป็นพยานหลักฐานที่เกี่ยวข้องกับข้อกล่าวหาทั้งในส่วนของความผิดหรือการกำหนดโทษ หากการยื่นคำร้องดังกล่าวแล้ว ศาลจะต้องทำการสืบพยานตามคำร้องนั้น คำร้องในเรื่องพยานหลักฐานที่เป็นที่ยอมรับนี้จะถูกปฏิเสธ โดยคำสั่งของศาลเท่านั้น โดยในคำสั่งจะต้องแสดงผลที่ชอบด้วยกฎหมายไว้ เหตุผลในการปฏิเสธที่ชอบกฎหมายอยู่ในมาตรา 224 (3)-(5) เช่น เป็นพยานหลักฐานที่ไม่สามารถยอมรับได้ เป็นการพยายามทำให้คดีล่าช้า เป็นต้น

3.4 ระยะเวลาพิจารณาคดี

การสืบพยานหลักฐานในกระบวนการพิจารณาคดีของสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนีมีความรวดเร็วมาก เนื่องจากการพิจารณาคดีในศาลต้องทำอย่างต่อเนื่องกัน โดยการพิจารณาคดีอาญาครั้งหนึ่งจะใช้เวลาไม่เกินหนึ่งในสามของวัน และการพิจารณาคดีเพื่อทำคำพิพากษา

⁷¹ John H. Langbrien, *supra* note 56, Page. 74.

⁷² สุรสิทธิ์ แสงวิโรจน์พัฒน์, *อ้างแล้ว* เจริญธรรมที่ 70, หน้า 175

รวดเร็วมัก โดยระยะเวลาในการทำคำพิพากษาในแต่ละคดีก็จะใช้เวลาที่ไม่แตกต่างกันไม่ว่าในคดีนั้นจะมีคำรับสารภาพหรือไม่ก็ตาม⁷³

4. กระบวนการภายหลังศาลมีคำพิพากษา

การอุทธรณ์คำพิพากษาของศาลในคดีอาญาทั่วไปที่มีโทษเล็กน้อยถึงปานกลาง และไม่ใช่ความผิดเกี่ยวกับความมั่นคงคู่ความมีสิทธิอุทธรณ์ได้ทั้งปัญหาข้อเท็จจริงและปัญหาข้อกฎหมายต่อศาลจังหวัด และมีสิทธิอีกเฉพาะข้อกฎหมายต่อศาลสูงแห่งมลรัฐ แต่ในคดีที่มีโทษสูง (โทษตามกฎหมายให้จำคุกเกิน 4 ปี) คู่ความมีสิทธิอุทธรณ์เฉพาะปัญหาข้อกฎหมายต่อศาลฎีกาได้โดยตรง ในคดีที่เกี่ยวกับความมั่นคงของรัฐ คู่ความอุทธรณ์ได้เฉพาะปัญหาข้อกฎหมายต่อศาลฎีกาได้⁷⁴

4.3 การดำเนินคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองในสหรัฐอเมริกา

ในสหรัฐอเมริกานั้นใช้ระบบการตรวจสอบโดยระบบการถอดถอน (impeachment) ในรัฐสภาซึ่งประเทศที่ใช้ระบบนี้ได้แก่ ประเทศอังกฤษและสหรัฐอเมริกา ระบบนี้จะใช้ควบคุมตรวจสอบการปฏิบัติหน้าที่และการประพฤติตนที่ไม่เหมาะสมของผู้นำประเทศ คณะรัฐมนตรีและสมาชิกรัฐสภา โดยสมาชิกรัฐสภาจะเป็นผู้ทำหน้าที่พิจารณาและลงมติถอดถอน โดยในประเทศอังกฤษผู้ที่มีอำนาจพิจารณาคือ สภาสามัญ (House of Lord) ส่วนสหรัฐอเมริกานั้นอำนาจลงมติถอดถอนคือวุฒิสภา (Senator) ลักษณะของการตรวจสอบการใช้การใช้อำนาจรัฐ หรือความประพฤติของนักการเมืองโดยการถอดถอนนั้นมีลักษณะเป็นการควบคุมทางการเมืองมากกว่าจะเป็นการดำเนินคดีอาญาทางกฎหมายอย่างระบบที่ใช้องค์กรตุลาการเป็นผู้ตรวจสอบ⁷⁵ อย่างไรก็ตามแม้ว่าผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองที่กระทำความผิดจะถูกถอดถอนอันเป็นการลงโทษในทางการเมืองไปแล้วแต่หากการกระทำความผิดนั้นเป็นความผิดที่เกี่ยวข้องกับกฎหมายอาญาคด้วยผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองจะถูกฟ้องร้องดำเนินคดีอาญาในระบบปกติ

การพิจารณาคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองในระบบปกตินี้ เนื่องจากกระบวนการถอดถอนผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองมีผลเพียงการให้ออกจากตำแหน่ง แต่หากพบว่าผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองกระทำความผิดทางอาญาก็จะต้องใช้ระบบการพิจารณาคดีอาญาในระบบปกติ โดยถือว่าผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองเป็นบุคคลธรรมดาที่ถูกดำเนินคดีอาญาได้ ตามหลักการดำเนินคดีอาญาในระบบกฎหมายคอมมอนลอว์

⁷³ John H. Langbien, *supra* note 56, Page. 77.

⁷⁴ ศาลฎีกาแผนกคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง. (2558). *รายงานการศึกษาดูงาน เรื่อง ระบบศาลยุติธรรมและการดำเนินคดีอาญากับผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองในสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี*. หน้า 20-22.

⁷⁵ ประสิทธิ์ ปิวาวัฒนพานิช, *อ้างแล้ว* *เชิงอรรถที่ 26*, หน้า 121.

สหรัฐอเมริกาเป็นประเทศที่ปกครองแบบสหพันธรัฐ หรือ เรียกว่าปกครองโดยรัฐบาลสหพันธ์ (federal government) กล่าวคือ มีระบบรัฐบาลคู่ซึ่งอำนาจในการปกครองถูกแบ่งกันในระหว่างรัฐบาลกลาง (ชาติ) กับรัฐบาลท้องถิ่น (มลรัฐ) ในระบบรัฐบาลคู่ตั้งแต่ละมลรัฐจะมีอำนาจบริหารกิจการภายในมลรัฐมีรัฐธรรมนูญมีระบบกฎหมายรวมทั้งศาลของตนเองซึ่งไม่จำเป็นต้องเหมือนกันทุกมลรัฐ รัฐบาลกลางมีกฎหมายและระบบศาลของตัวเองเช่นกัน โดยรัฐธรรมนูญและกฎหมายของมลรัฐหรือกฎหมายของรัฐบาลกลางนั้นจะขัดต่อรัฐธรรมนูญของสหรัฐอเมริกาไม่ได้⁷⁶ ระบบการดำเนินคดีอาญาในสหรัฐอเมริกาจัดเป็นระบบกล่าวหาโดยอิงอยู่กับคู่ความที่จะเสนอข้อพิพาทต่อหน้าผู้ตรวจสอบข้อเท็จจริงที่เป็นกลางตามวัฒนธรรมทางกฎหมายของอเมริกัน ที่รับการสืบทอดมาจากคอมมอนลอว์ของอังกฤษยอมรับให้มีคณะลูกขุนในการพิจารณาข้อเท็จจริงเพื่อตัดสินข้อพิพาทหน้าที่ในการรวบรวมพยานหลักฐานเพื่อเสนอต่อศาลถือเป็นหน้าที่ของคู่ความและทนายความซึ่งโดยทั่วไปแล้วผู้พิพากษาจะไม่เข้ามาเกี่ยวข้องกับหน้าที่ที่สำคัญของผู้พิพากษา คือ การควบคุมการยกประเด็นพิพาทขึ้นกล่าวอ้างและประกันว่ามีการปฏิบัติตามกฎหมายอย่างเป็นธรรมเท่านั้น⁷⁷

1. ระบบศาล

สหรัฐอเมริกาใช้ระบบศาลคู่ ได้แก่ ศาลรัฐบาลกลาง (Federal Court) และศาลมลรัฐ (State Court) ทั้งสองศาลเป็นอิสระจากกันและมีเขตอำนาจเหลื่อมทับกัน ศาลรัฐบาลกลางมิได้ถูกจำกัดอำนาจให้พิจารณาคดีที่เกี่ยวข้องกับกฎหมายของรัฐบาลกลาง และศาลมลรัฐก็มิได้ถูกจำกัดอำนาจให้พิจารณาเฉพาะคดีที่เกี่ยวข้องกับกฎหมายมลรัฐเช่นกัน การที่จะฟ้องคดีใดขึ้นอยู่กับกลยุทธ์ทางคดีทั้งมลรัฐและรัฐบาลกลางแบ่งโครงสร้างระบบศาลเป็น 3 ชั้นเหมือนกัน คือ ศาลชั้นต้น ศาลอุทธรณ์ และศาลฎีกา⁷⁸ โดยขอกกล่าวถึงศาลรัฐบาลกลางเป็นหลัก คือ

1.1 ศาลชั้นต้น (Trial Courts) ทำหน้าที่พิจารณาสืบพยานในคดี คือ รวบรวมพยานหลักฐานต่าง ๆ ในชั้นต้น ได้แก่ คำให้การพยาน พยานเอกสาร พยานวัตถุ คำแถลงการณ์ของคู่ความ และพิพาทคดีตามหลักกฎหมายร่วมกันกับคณะลูกขุน

ศาลชั้นต้น แบ่งเป็น

(ก) ศาลจังหวัด (District Court) ในระบบศาลรัฐบาลกลาง ศาลจังหวัดเป็นศาลทำหน้าที่พิจารณาสืบพยานบรรดาคดีที่มาสู่ศาล

⁷⁶ สาร พันธนะ. (2521). วิธีพิจารณาความอาญาในสหรัฐอเมริกา. *คู่มือ*, หน้า 39-40.

⁷⁷ ญัฐสา นัทรไพฑูรย์. *ลักษณะพิเศษบางประการของระบบศาลสหรัฐอเมริกา*. (ออนไลน์). เข้าถึงได้จาก: www.institute.go.th. [2559, 17 เมษายน].

⁷⁸ วิสาร พันธนะ, *อ้างแล้ว* *เชิงอรรถที่ 76*, หน้า 27-29, 35.

(ข) ศาลแขวง(Magistrates Courts) ศาลแขวงเป็นส่วนหนึ่งของศาลจังหวัดมิได้จัดตั้งแยกเป็นศาลต่างหาก หน้าที่หลักของศาลแขวง คือ การไต่สวนเบื้องต้น และพิพากษาคดีเล็กน้อยๆ เฉพาะบางกรณี การไต่สวนเบื้องต้นของศาลแขวงเป็นการรวบรวมพยานหลักฐานเพื่อคว่ำมีพยานหลักฐานเพียงพอหรือไม่ที่จะควบคุมบุคคลไว้ระหว่างดำเนินคดีอาญา นอกจากนั้นยังมีอำนาจพิจารณาให้ประกันผู้ต้องหาหรือจำเลยโดยมีหลักประกัน หรือพิจารณาออกหมายค้น การฝากขังผู้ต้องหา เป็นต้น

(ค) ศาลชั้นต้นพิเศษอื่นๆที่รัฐสภาได้จัดตั้งขึ้น เช่น ศาลศุลกากร ศาลสิทธิเรียกร้อง และศาลภาษีอากร เป็นต้น

1.2 ศาลอุทธรณ์ (Appellate Courts หรือ Appeals Courts)

มีหน้าที่พิจารณาพิพากษาคดีที่อุทธรณ์คัดค้านคำพิพากษาของศาลชั้นต้น ภารกิจสำคัญของศาลอุทธรณ์ คือ การแก้ไขข้อผิดพลาดของศาลล่างทั้งในเรื่องข้อกฎหมายและ การพิจารณาคดีโดยศาลอุทธรณ์ต้องฟังข้อเท็จจริงตามที่ศาลล่างและคณะลูกขุนได้ตัดสินมาแล้ว

1.3 ศาลฎีกา (Supreme Court)

ในการอุทธรณ์นั้นถือเป็นสิทธิของคู่ความแต่ในศาลฎีกา การฎีกาไม่ใช่เรื่องของสิทธิแต่เป็นดุลยพินิจของศาลฎีกาในการที่จะรับคดีไว้พิจารณาหรือไม่ ในทางปฏิบัติศาลฎีกาจะรับพิจารณาพิพากษาเฉพาะคดีที่มีประเด็นข้อกฎหมายสำคัญเท่านั้น⁷⁹

2 ความผิดอาญา

สภาองเกรชได้ออกกฎหมายแบ่งการกระทำผิดอาญาออกเป็น 3 ประเภทตามความร้ายแรงของความผิด ดังนี้

2.1 Felony Offenses “ความผิดร้ายแรง” ถือเป็นความผิดที่ร้ายแรงที่สุด ผู้กระทำความผิดต้องรับโทษจำคุกมากกว่า 1 ปี

2.2 Misdemeanor Offense “ความผิดไม่ร้ายแรง” ถือเป็นความผิดที่ร้ายแรงรองลงมาและผู้กระทำความผิดอาจต้องรับโทษจำคุกถึง 1 ปี

2.3 Petty Offense “ความผิดเล็กน้อยๆ” โดยผู้กระทำความผิดอาจต้องรับโทษจำคุกถึง 6 เดือน อย่างไรก็ตามจะมีการใช้โทษปรับในความผิดประเภทที่สามนี้ยิ่งกว่าโทษจำคุก⁸⁰

⁷⁹ มหาวิทยาลัยรามคำแหง. *ระบบศาลประเทศสหรัฐอเมริกา American Court System*. (ออนไลน์). เข้าถึงได้จาก: [http://e-book.ram.edu/e-book/1/LW454\(51\)/LW454-6.pdf](http://e-book.ram.edu/e-book/1/LW454(51)/LW454-6.pdf). [2559, 10 กรกฎาคม].

⁸⁰ สุริชา ม่วงผล. (2552). *ศาลชั้นต้นกับการตรวจสอบความจริงในคดีอาญา*. วิทยานิพนธ์นิติศาสตรมหาบัณฑิต, บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์. หน้า 120.

3. องค์คณะของผู้พิพากษาศาลชั้นต้น

ศาลชั้นต้นในระบบศาลรัฐบาลกลางองค์คณะผู้พิพากษาที่นั่งพิจารณาคดีในศาลจังหวัดในแต่ละคดีมีจำนวนเพียงคนเดียวเท่านั้น โดยอาจนั่งพิจารณาโดยลำพังหรือนั่งพิจารณาร่วมกับคณะลูกขุนซึ่งทำหน้าที่รับฟังข้อเท็จจริงของคดีนั้น จำนวนผู้พิพากษาที่นั่งพิจารณาคดีในศาลจังหวัดแห่งสหรัฐอเมริกาได้ขึ้นอยู่กับจำนวนทุนทรัพย์พิพาทหรืออัตราโทษของคดีดังเช่นในระบบศาลของประเทศที่ใช้กฎหมายระบบซีวิลลอว์

คณะลูกขุนซึ่งเป็นผู้พิจารณาข้อเท็จจริงนั้นเดิมประกอบด้วยลูกขุน 12 คน ซึ่งต้องลงมติเป็นเอกฉันท์ว่าจำเลยมีความผิดจึงจะสามารถลงโทษจำเลยได้ ส่วนในศาลมลรัฐนั้นสามารถที่จะจัดรูปแบบคณะลูกขุนให้เป็นอย่างไรก็ได้ที่ตราบทว่าที่คณะลูกขุนยังสามารถรักษาประสิทธิภาพเอาไว้ได้ โดยศาลได้ให้แนวทางเอาไว้ว่า คณะลูกขุนนั้นจะต้องมีขนาดเพียงพอที่จะคงลักษณะของการตัดสินใจร่วมกันโดยไม่มีใครสามารถถูกโน้มน้าวได้ง่ายเกินไป ต้องมีขนาดเพียงพอที่จะไม่เกิดความอ่อนไหวจากการข่มขู่จากอิทธิพลภายนอกและสามารถเป็นตัวแทนชุมชนได้อย่างแท้จริง อย่างไรก็ตามแนวคำพิพากษาได้กำหนดไว้ว่าคณะลูกขุนซึ่งประกอบไปด้วยสมาชิก 5 คนนั้นขัดต่อรัฐธรรมนูญ⁸¹

4. กระบวนการการตรวจสอบความจริงในคดีอาญา

แม้ว่าการตรวจสอบความจริงในชั้นพิจารณานั้นศาลจะมีบทบาทน้อยมากในการตรวจสอบความจริงหรือในการหาพยานหลักฐานมาพิสูจน์ความผิดของจำเลย แต่ก่อนที่คดีจะเข้าสู่การพิจารณาได้นั้น คดีได้ผ่านการตรวจสอบมาโดยองค์กรอื่นๆหลายชั้น ทั้งการตรวจสอบความจริงของพนักงานอัยการในชั้นสอบสวน และการไต่สวนมูลฟ้องของศาลแขวงและของคณะลูกขุนใหญ่ในชั้นไต่สวนมูลฟ้อง ระบบการดำเนินคดีอาญาของประเทศอเมริกา มีดังต่อไปนี้

4.1 การตรวจสอบความจริงชั้นสอบสวน

ในระบบกฎหมายคอมมอนลอว์นั้นมีความคิดว่าการสอบสวนในชั้นสอบสวนควรจะสั้นที่สุดเพียงเพื่อเป็นการหาข้อเท็จจริงเท่านั้น โดยมีวัตถุประสงค์ที่สำคัญเพื่อให้พนักงานอัยการวินิจฉัยว่าการกระทำของผู้ต้องหาควรถูกฟ้องร้องยังศาลยุติธรรมหรือไม่และถ้าควรฟ้องจะตั้งข้อหาใด ผลของการสอบสวนชั้นต้นนี้จึงไม่ควรจะมุ่งหมายเพื่อนำไปใช้เป็นพยานหลักฐานในการพิจารณาของศาล ทั้งนี้เนื่องจากว่าคำพิพากษาของศาลควรจะอาศัยพยานหลักฐานซึ่งพิสูจน์ได้โดยตรงในการพิจารณาคดี

⁸¹ ณรงค์ ใจหาญ, *อ้างแล้ว เจริญธรรมที่ 53*, หน้า 33.

4.2 กระบวนการตรวจสอบความจริงในชั้นไต่สวนมูลฟ้อง

กระบวนการการตรวจสอบความจริงในชั้นนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อพิจารณาว่าคดีที่โจทก์ฟ้องนั้นสมควรที่ศาลชั้นพิจารณาจะรับคดีดังกล่าวไว้พิจารณาหรือไม่ โดยวินิจฉัยว่าคดีนั้นจะต้องมีพยานหลักฐานสนับสนุนให้เห็นถึงมูลคดีพอสมควร (Probable Cause) ว่ามีการกระทำความผิดอาญาเกิดขึ้นและผู้ต้องหาหรือจำเลยผู้นั้นเป็นผู้กระทำความผิดอาญาตามที่ถูกฟ้องหรือไม่ การตรวจสอบดังกล่าวจะมีผลทำให้ศาลเกิดความมั่นใจว่าคดีนั้นสมควรที่จะประทับฟ้องไว้พิจารณาต่อไป ในสหรัฐอเมริกากระบวนการตรวจสอบในชั้นนี้มี 2 ประเภท คือ การตรวจสอบโดยคณะลูกขุนใหญ่ (Grand Jury) ซึ่งถือเป็นการตรวจสอบโดยตัวแทนของประชาชนมิใช่องค์กรศาลกับการตรวจสอบโดยศาลมาจิสเตรท (Magistrate) การตรวจสอบคดีโดยคณะลูกขุนใหญ่ (Grand Jury) นั้น เป็นกรณีพนักงานอัยการนำคำฟ้องที่เรียกว่า Indictment ยื่นต่อคณะลูกขุนใหญ่เพื่อให้ทำการไต่สวนมูลฟ้อง หากคณะลูกขุนใหญ่เห็นว่าคดีมีมูลก็จะให้เสนอคำฟ้องต่อศาลที่มีเขตอำนาจเพื่อทำการพิจารณาพิพากษาคดีต่อไป

คำฟ้อง (Indictment) โดยหลักแล้วจะต้องได้รับการไต่สวนมูลฟ้องครั้งแรกโดยศาลมาจิสเตรท (Magistrate) เสียก่อนแล้วจึงจะต้องได้รับการไต่สวนอีกครั้งโดยคณะลูกขุนใหญ่ (Grand Jury) แต่ก็มีบางมลรัฐให้คณะลูกขุนใหญ่ทำการไต่สวนมูลฟ้องได้เลย คดีที่ต้องได้รับการตรวจสอบโดยคณะลูกขุนใหญ่นั้นพิจารณาได้จากรัฐธรรมนูญฉบับแก้ไขเพิ่มเติมครั้งที่ 5 ได้บัญญัติว่า “ในคดีอาญาประเภทร้ายแรง คำสั่งของพนักงานอัยการที่สั่งฟ้องจะต้องได้รับการตรวจสอบโดยคณะลูกขุนใหญ่ (Grand Jury) เพื่อพิจารณาถึงความเพียงพอของพยานหลักฐานก่อนแล้วจึงสั่งฟ้องต่อศาล” การพิจารณาของคณะลูกขุนใหญ่นี้โดยทฤษฎีถือเป็นหลักประกันอย่างหนึ่งของประชาชนที่จะให้ตัวแทนของประชาชนมีอำนาจที่จะเข้ามาตรวจสอบการใช้อำนาจในการดำเนินคดีของรัฐได้ทางหนึ่ง และเนื่องจากได้มีกระบวนการการตรวจสอบอำนาจฟ้องคดีอาญาโดยประชาชน (Grand jury) แทนการตรวจสอบโดยอำนาจตุลาการแล้ว ศาลจึงรับฟ้องคดีอาญาไว้ดำเนินกระบวนการพิจารณาต่อไปได้ไม่ต้องดำเนินการไต่สวนใดๆอีก⁸² อย่างไรก็ตามในทางปฏิบัติมีข้อวิจารณ์ว่าคณะลูกขุนใหญ่นั้นเป็นเพียงตรายางของอัยการ เพราะน้อยครั้งที่คณะลูกขุนใหญ่จะไม่อนุญาตให้อัยการได้ฟ้องคดีตามที่ขอให้พิจารณา

4.3 การตรวจสอบความจริงในชั้นสอบสวนฟ้องร้อง

เมื่อพนักงานอัยการยื่นคำฟ้องไม่ว่าในรูปของ Indictment หรือ Information แล้ว กระบวนการพิจารณาคดีอาญาของสหรัฐอเมริกามีลักษณะพิเศษ คือ การให้พนักงานอัยการ โจทก์กับ

⁸² สุรินทร์ สฤษฏ์พงษ์. (2534). *เอกสารการสอนชุดวิชากฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาและพยานหลักฐานสำหรับรัฐศาสตร์ หน่วยที่ 1-5*. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช. หน้า 25.

จำเลยมีอำนาจต่อรองเรื่องคำให้การที่เรียกว่าการต่อรองคำให้การของจำเลย (Plea Bargaining) คดีอาญาโดยมากจะจบลงโดยไม่มีการพิจารณาคดี (Trial) เนื่องจากจำเลยให้การรับสารภาพ

4.3.1 การไต่สวนมูลฟ้อง

การไต่สวนมูลฟ้องกระทำโดยศาลมาจิสเตรท (Magistrate) ทั้งนี้ เพื่อเป็นการตรวจสอบว่าคดีที่โจทก์ได้ฟ้องนั้นสมควรที่ศาลจะประทับฟ้องไว้พิจารณาหรือไม่ โดยศาลมาจิสเตรทจะวินิจฉัยว่าคดีมีเหตุน่าเชื่อถือ (Probable Cause) ว่ามีการกระทำความผิดอาญาเกิดขึ้นและผู้ต้องหาหรือจำเลยผู้นั้นเป็นผู้กระทำความผิดนั้นหรือไม่ในการไต่สวนมูลฟ้องนี้ พนักงานอัยการจะทำคำฟ้องที่เรียกว่า Information ยื่นต่อผู้พิพากษาศาลมาจิสเตรท (Magistrate) และหากผู้พิพากษาได้ทำการไต่สวนแล้วเห็นว่าคดีมีมูลที่จะฟ้องร้อง (Probable Cause) ศาลก็จะส่งสำนวนให้พนักงานอัยการเพื่อฟ้องร้องยังศาลที่มีเขตอำนาจต่อไปหรืออาจส่งให้กับคณะลูกขุนใหญ่ (Grand Jury) ในกรณีที่กฎหมายกำหนดให้ต้องฟ้องโดยวิธี Indictment เพื่อพิจารณาอีกครั้งหนึ่งก่อน แต่หากศาลมาจิสเตรท (Magistrate) วินิจฉัยแล้วเห็นว่าคดีไม่มีมูล ศาลจะต้องปล่อยตัวผู้ต้องหาหรือจำเลยไปซึ่งหากต่อมาตำรวจได้พยานหลักฐานเพิ่มเติมว่าผู้ต้องหาได้กระทำความผิดจริง ผู้ต้องหาที่อาจถูกนำตัวขึ้นศาลพิจารณาคดีอีกได้⁸³

รัฐธรรมนูญของสหรัฐมิได้กำหนดให้มลรัฐต้องให้สิทธิแก่จำเลยในการได้รับการไต่สวนมูลฟ้องจากศาลมาจิสเตรท (Magistrate) แต่อย่างไรก็ตามในบางมลรัฐอาจบัญญัติให้ต้องตรวจสอบความจริงโดยศาลมาจิสเตรทก่อนแล้วจึงส่งเรื่องให้คณะลูกขุนไต่สวนอีกครั้ง แต่ส่วนใหญ่แล้วมลรัฐต่างๆ จะกำหนดให้มีการไต่สวนมูลฟ้องโดยศาลมาจิสเตรทเพื่อตรวจสอบว่าคดีมีมูลที่จะให้ศาลพิจารณาพิพากษาต่อไปหรือไม่โดยไม่ต้องผ่านการไต่สวนของคณะลูกขุนใหญ่ (Grand Jury) อีกและในบางรัฐโดยเฉพาะอย่างยิ่งในคิริระดับสหพันธรัฐหากจำเลยได้รับการไต่สวนมูลฟ้องแล้วก็ไม่อาจใช้สิทธิให้คณะลูกขุนใหญ่พิจารณาได้อีกหรือหากใช้สิทธิที่จะให้ลูกขุนใหญ่พิจารณาก็ไม่อาจจะขอใช้สิทธิในการให้ศาลไต่สวนมูลฟ้องอีก กล่าวคือจะต้องเลือกเอาวิธีการใดวิธีการหนึ่งซึ่งก็ถือว่าได้มีการตรวจสอบถึง “ความน่าเชื่อถือ” ของคดีไปแล้ว

การไต่สวนมูลฟ้องโดยศาลมาจิสเตรทนี้จะกระทำในระหว่างขั้นตอน Initial Appearance โดยหากเป็นคดีที่ร้ายแรง (Felony) จะต้องเปิดโอกาสให้ศาลได้ไต่สวนมูลฟ้องของโจทก์ว่าคดีมีมูลที่จะฟ้องหรือไม่ ตามปกติศาลจะถามผู้ต้องหาในคดีที่ร้ายแรงว่าต้องการไต่สวนมูลฟ้องหรือไม่ หากผู้ต้องหาต้องการก็จะไต่สวนมูลฟ้องโดยในทางปฏิบัติจะมีการเลื่อนการพิจารณาออกไปเพื่อให้ทั้งอัยการ โจทก์และผู้ต้องหาได้เตรียมคดีในชั้นไต่สวนมูลฟ้อง

⁸³ เรื่องเดียวกัน, หน้า 26.

การได้สวนมูลฟ้องนี้พนักงานอัยการจะต้องแสดงพยานหลักฐานเพื่อให้ศาลเห็นว่าคดีนั้นมีมูลว่าผู้ต้องหากระทำความผิด (a probable cause to believe that the defendant committed a felony) ผู้ต้องหาไม่มีความผิดที่จะถามค้ำพยานของอัยการและสามารถเสนอพยานหลักฐานฝ่ายตนได้ด้วย ศาลจะรับฟังทั้งพยานที่โจทก์และจำเลยเสนอ กระบวนการในชั้นได้สวนมูลฟ้องเป็นหลักในการประกันสิทธิของผู้ต้องหาอย่างหนึ่งเพราะการถูกฟ้องคดีนั้นเป็นภาระหนักที่กระทบผู้ต้องหาเป็นอย่างมาก การที่มีองค์กรศาลเขามาตรวจสอบการใช้อำนาจรัฐในการฟ้องคดีในชั้นแรกนี้ ก่อนที่จะมีการรับฟ้องจึงเป็นประโยชน์ในแง่ที่ทำให้ผู้ต้องหาและจำเลยได้มีโอกาสทราบคดีที่ตนเองจะต่อสู้ในชั้นพิจารณาอีกด้วย

4.3.2 การตรวจสอบความจริงในชั้นพิจารณาคดี (Trial)

1. องค์กรของผู้พิพากษาศาลชั้นต้นกับการตรวจสอบความจริง

การพิจารณาคดีของศาลชั้นต้น (Trial Court) จะทำโดยผู้พิพากษาคนเดียวซึ่งนั่งพิจารณาคดีเพียงลำพังหรือมีคณะลูกขุนนั่งพิจารณาคดีด้วย โดยหากคดีนั้นจำเลยถูกลงโทษจำคุกเกินกว่า 6 เดือนขึ้นไป บทบัญญัติของรัฐธรรมนูญตาม the Sixth Amendment ได้รับรองสิทธิของผู้จำเลยที่จะได้รับการพิจารณาคดีโดยคณะลูกขุน และสิทธินี้ใช้บังคับในศาลมลรัฐด้วยและลูกขุนต้องอยู่พิจารณาและประชุมวินิจฉัยคดีกันจนกว่าจะได้มติ⁸⁴

คณะลูกขุนถือเป็นตัวแทนประชาชนในสังคมที่จะเข้าไปคานอำนาจรัฐที่จะลงโทษประชาชนในคดีอาญา คณะลูกขุนจะได้รับเลือกจากประชาชน โดยทั่วไป ไม่มีส่วนได้เสียในคดีนั้นเพื่อให้เกิดความเป็นกลางอย่างแท้จริง ซึ่งลูกขุนจะเป็นผู้พิจารณาปัญหาข้อเท็จจริงและเป็นผู้ปรับข้อเท็จจริงที่ฟังเป็นยุติจากพยานหลักฐานเข้ากับหลักกฎหมายที่ผู้พิพากษาอธิบายด้วย จึงทำให้มีข้อวิพากษ์วิจารณ์กันว่าหลักกฎหมายในบางเรื่องนั้น นักศึกษากฎหมายเรียนกันมาเป็นอย่างดีแต่ลูกขุนมีเวลาเพียงไม่กี่นาทีในการฟังสรุปหลักกฎหมายจากผู้พิพากษาจะมีความเข้าใจในหลักกฎหมายนั้นๆ ได้เพียงใด⁸⁵ นอกจากนี้การมีลูกขุนในการพิจารณานั้นจึงทำให้มีกฎเกณฑ์ต่างๆ มากมายที่เคร่งครัดมากในการนำเสนอพยานหลักฐานและการรับฟังพยานหลักฐาน เช่น มีบทคัดพยานที่ได้มาโดยไม่ชอบและบทคัดพยานบอกเล่า เป็นต้น

การพิจารณาโดยลูกขุนนั้นแม้จะมีข้อได้เปรียบอยู่บ้างในแง่ของประสิทธิภาพของคณะลูกขุนในการที่จะเข้าใจเนื้อหาของคดีและกฎหมายที่เกี่ยวข้องซึ่งบางครั้งอาจมีการยุ่งยากซับซ้อนมาก แต่ก็ยังเป็นสิทธิขั้นพื้นฐานอย่างหนึ่งของประชาชนที่จะมีองค์กรของตนอย่างแท้จริง

⁸⁴ มหาวิทยาลัยรามคำแหง. กฎหมายวิธีพิจารณาคดีอาญา (Criminal Procedure). (ออนไลน์). เข้าถึงได้จาก: [http://e-book.ram.edu/e-book/LW454\(51\)/LW454-8.pdf](http://e-book.ram.edu/e-book/LW454(51)/LW454-8.pdf). [2559, 29 กรกฎาคม].

⁸⁵ พรเพชร วิชิตชลชัย. (2538). การพิจารณาคดีอาญาโดยลูกขุนตามกฎหมายอเมริกัน. *กฎหมาย*, 42(2). หน้า 109.

ที่จะทำหน้าที่เปรียบเสมือนเป็น “เสียงของวิญญูชน” (Community Conscience) ซึ่งเป็นเครื่องมือถ่วงดุลอำนาจของรัฐ ระบบการดำเนินคดีอาญาโดยลูกขุนนั้น เป็นระบบที่สะท้อนให้เห็นถึง “ความลังเลที่จะให้อำนาจอันยิ่งใหญ่เหนือชีวิตและเสรีภาพของประชาชน อยู่ในมือผู้พิพากษานายเดี่ยวหรือคณะเดี่ยว” (a reluctance to entrust pleinar powers over the life and liberty of the citizen to one judge or a group of judges) และยังเป็น “เครื่องมือในการต่อสู้กับการใช้กฎหมายที่ไม่เป็นธรรมของรัฐในคดีอาญาที่สำคัญ”⁸⁶ อีกด้วย

2. การตรวจสอบความจริงในชั้นพิจารณา

สิทธิต่างๆใน The Bill of Rights จะเกี่ยวข้องกับวิธีพิจารณาความอาญา โดยเฉพาะชั้นพิจารณาคดี สิทธิที่สำคัญ ได้แก่ สิทธิที่จะได้รับการพิจารณาโดยลูกขุน การเปิดเผยคดีต่อสาธารณชน และสิทธิในการเผชิญหน้ากับพยานที่เป็นปฏิปักษ์ รัฐมีหน้าที่พิสูจน์ความผิดของจำเลยในคดีอาญาโดยจะต้องเสนอพยานให้ลูกขุนเห็นว่าจำเลยกระทำความผิด จำเลยไม่มีหน้าที่ต้องพิสูจน์ความผิดของตนเอง การพิจารณาคดีในศาลจะพิจารณา สืบพยานติดต่อกันไป อาจใช้เวลาสองวันหรือสามวันติดต่อกัน โดยจะกำหนดวันนัดพิจารณาในวันชี้สองสถาน (Arraignment)

จากนั้นก็รอการพิจารณาของศาลระหว่างรอการพิจารณาก่อนที่จะมีการสืบพยานของกลุ่มความนั้นจะมีกระบวนการที่เรียกว่า Pre-Trial Conference หรือ Pre-Trial Discovery เป็นการประชุมพิจารณาพยานหลักฐาน โดยกลุ่มความจะ ต้องระบุพยานของตน และผู้พิพากษาจะให้กลุ่มความยอมรับในประเด็นที่ไม่อาจโต้เถียงกันได้ กระบวนการ Pre-Trial Conference หรือ Pre-Trial Discovery นี้ มีผลให้ในการสืบพยานจะเป็นการสืบประเด็นแห่งคดีที่มีปัญหาจริงๆ เท่านั้น เพราะการตรวจสอบพยานเอกสารหรือพยานวัตถุจะเสร็จสิ้นก่อนที่จะเริ่มสืบพยานบุคคลเมื่อถึงขั้นตอนการสืบพยานจึงเป็นเรื่องของการชั่งน้ำหนักโดยแท้

3. กระบวนการตรวจสอบความจริงการพิจารณาคดีของศาลชั้นต้น (Trial Court)

ทำโดยผู้พิพากษาคณะเดียวขึ้นนั่งพิจารณาคดีเพียงลำพัง หรือมีคณะลูกขุน นั่งพิจารณาคดี โดยหากคดีนั้นจำเลยถูกลงโทษจำคุกเกินกว่า 6 เดือนขึ้นไป และสิทธินี้ใช้บังคับในศาลมลรัฐด้วย ซึ่งลูกขุนจะเป็นผู้พิจารณาปัญหาข้อเท็จจริง จึงทำให้มีกฎเกณฑ์ต่างๆมากมายที่เคร่งครัดมากในการนำเสนอพยานหลักฐานและการรับฟังพยานหลักฐาน เช่น มีบทคัดพยานที่ได้มาโดยไม่ชอบและบทคัดพยานบอกเล่า เป็นต้น สำหรับผู้พิพากษาเรียกว่า Trial Judge ซึ่งเป็นผู้มีหน้าที่วินิจฉัยในปัญหาข้อกฎหมายในเรื่องการอนุญาตให้รับฟังหรือไม่รับฟังพยานหลักฐานนั้น

⁸⁶ Jay Feinman. *Law 101: Everything you need to know about American Law*. (4th Edition). London : Oxford University Press.

ปกติแล้วจะไม่มีคำสั่งในเรื่องข้อกฎหมายหากคู่ความไม่คัดค้านขึ้นมาและในทางปฏิบัติข้อกฎหมายบางอย่างหากไม่กระทบถึงสาระสำคัญของคดี⁸⁷ หากจะผิดพลาดไปบ้าง เช่น ถึงแม้กฎหมายห้ามใช้คำถามนำกับพยานฝ่ายของตน แต่ก็จะไม่มีการคัดค้านกันมากนักเว้นเสียแต่ว่าเป็นการใช้คำถามนำในขั้นตอนอื่นเป็นประเด็นสำคัญในคดี และมุ่งเอาเปรียบอีกฝ่ายหนึ่งกระบวนการในชั้นพิจารณาจะดำเนินไปตามลำดับ ดังนี้ การแถลงการณ์เปิดคดีโดยคู่ความ การนำสืบพยานของฝ่ายโจทก์ การนำสืบพยานของฝ่ายจำเลยและการแถลงการณ์ปิดคดีทุกขั้นตอนของการดำเนินกระบวนการพิจารณานั้นจะเป็นหน้าที่ของคู่ความเท่านั้น คู่ความจะเป็นผู้เลือกว่าจะนำพยานหลักฐานใดเข้าสืบการซักถามและการนำเสนอพยานของฝ่ายโจทก์และจำเลยจะอยู่ในกฎเกณฑ์เดียวกัน คือ จะเป็นการซักถามพยานฝ่ายของตนก่อน (Direct Examination) แล้วอีกฝ่ายหนึ่งถามค้านการแถลงการณ์เปิดคดีโดยคู่ความ (Opening Statement) ศาลจะให้พนักงานอัยการแถลงเปิดคดีก่อน โดยปกติพนักงานอัยการจะแถลงในทำนองที่ว่า โจทก์มีพยานหลักฐานแน่นหนาที่จะชี้ให้ลูกขุนเห็นว่าจำเลยกระทำความผิดตามฟ้องโดยปราศจากความสงสัยอันสมควร จากนั้นจำเลยจะแถลงการณ์เปิดคดีซึ่งจะเป็นการแถลงยืนยันว่าตนไม่ได้กระทำความผิดตามฟ้อง และมีพยานหลักฐานที่จะหักล้างพยานโจทก์ได้ และอาจจะเรียกร้อง ความเห็นใจจากลูกขุนในชั้นนี้ จากนั้นจะเป็นการสืบพยานของฝ่ายโจทก์ในคดีอาญาโจทก์ มีภาระการพิสูจน์ความผิดของจำเลย และมีหน้าที่นำสืบก่อน ในการสืบพยานแต่ละปาก โจทก์จะถามเฉพาะเรื่องที่เป็นประเด็นในคดีเท่านั้น จะไม่ถามข้อเท็จจริงต่างๆมากมาย เพราะมิฉะนั้นจะเป็นการเปิดโอกาสให้จำเลยซักค้าน ได้กว้างขวาง ทำให้ในวันหนึ่งๆ โจทก์อาจสืบพยานได้ถึง 10-20 ปาก หน้าที่ของลูกขุนระหว่างสืบพยานคือการฟังคำเบิกความของพยาน หากไม่เข้าใจก็จะถามพยานไม่ได้ แต่อาจถามศาลได้หากพยานพูดไม่ได้ยินหรือไม่รู้เรื่องลูกขุนสามารถบอกศาลได้⁸⁸ ส่วนผู้พิพากษา ก็จะนั่งฟังคำเบิกความของพยานเช่นกัน หากมีปัญหาเกี่ยวกับการรับฟังพยานหลักฐานหรือการซักถามพยานที่ผิดกฎเกณฑ์ เช่น ใช้คำถามนำ เมื่อมีคู่ความคัดค้านศาลก็จะมีคำสั่งในเรื่องรับฟังพยานหลักฐานนั้นๆ โดยจะต้องสั่งให้ลูกขุนได้ยินด้วย ถ้าเป็นการคัดค้านการนำเสนอพยานหลักฐานที่ต้องห้าม คู่ความก็จะเข้าไปใกล้ที่บัลลังก์และชี้แจงเหตุผลให้ศาลเพื่อไม่ให้ลูกขุนได้ยินพยานหลักฐานต้องห้ามนั้นได้แล้วศาลก็จะมีคำสั่ง ในการสืบพยานโจทก์อาจนำเสนอพยานเอกสารหรือพยานวัตถุ ศาลจะสั่งให้ส่งให้ลูกขุนดูวัตถุพยานบางประเภทศาลจะไม่อ้างอิงเป็นพยานหลักฐานเพราะอาจเกิดอคติต่อลูกขุนได้ง่าย เมื่อสืบพยานโจทก์เสร็จแล้ว

⁸⁷ มหาวิทยาลัยรามคำแหงกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา (Criminal Procedure). (ออนไลน์). เข้าถึงได้จาก: [http://e-book.ram.edu/e-book/1/LW454\(51\)/LW454-8.pdf](http://e-book.ram.edu/e-book/1/LW454(51)/LW454-8.pdf). [2559, 29 กรกฎาคม].

⁸⁸ พรเพชร วิชิตชลชัย, *อ่างแล้ว เริงอรรถที่ 85*, หน้า 110.

ปกติจะมีการสืบพยานจำเลยทันที เว้นแต่จะหมดเวลาทำการ⁸⁹ ในบางคดีหากจำเลยเห็นว่าพยานหลักฐานโจทก์ที่นำสืบมาไม่มีมูลที่จะชี้ให้เห็นว่าจำเลย กระทำความผิดตามฟ้อง จำเลยมีสิทธิที่จะขอให้ศาลพิพากษายกฟ้องได้โดยทันทีหลังสืบพยานโจทก์เสร็จ เรียกว่า motion to a direct verdict ผู้พิพากษาแต่ผู้เดียวที่จะเป็นผู้ตัดสินว่าสมควรยกฟ้องโจทก์ในชั้นนี้หรือไม่ คดีเช่นนี้มีไม่มากนักและผู้พิพากษาส่วนใหญ่จะไม่ยินยอมยกฟ้องโดยวิธีนี้ ส่วนการสืบพยานจำเลยนั้น เนื่องจากโจทก์มีภาระการพิสูจน์ความผิดของจำเลย จำเลยไม่มีหน้าที่ที่จะต้องสืบพยาน ดังนั้นรัฐหรือโจทก์จะบังคับให้จำเลยเบิกความเป็นพยานไม่ได้ จำเลยจะเบิกความเป็นพยานหรือไม่ก็ได้ แต่ถ้าจำเลยเบิกความเป็นพยานมีผลเท่ากับว่าจำเลยสละสิทธิของตนที่จะไม่ให้การปรับปรัตนเองเมื่อจำเลยเบิกความสาบานตนเป็นพยาน จำเลยจะไม่ยอมตอบคำถามค้านของกลุ่มความอีกฝ่ายไม่ได้และศาลย่อมมีอำนาจเต็มที่ ในการซักถามพยานด้วยตนเองตามที่กฎหมายให้อำนาจไว้ การซักถามและนำเสนอพยานหลักฐานของฝ่ายจำเลยอยู่ในบังคับกฎหมายเกี่ยวกับการซักถามและการนำเสนอพยานหลักฐานของฝ่ายโจทก์ คือเป็นการซักถามพยานของฝ่ายตน (Direct Examination) แล้วฝ่ายโจทก์ถามค้าน (Cross Examination) เมื่อโจทก์จำเลยสืบพยานเสร็จสิ้นแล้ว จะมีการแถลงปิดคดี (Closing Statement) โดยพนักงานอัยการโจทก์และจำเลย การแถลงการณ์นี้ไม่มีผลเป็นพยานหลักฐาน เป็นเพียงเรื่องชี้แนวทางให้ลูกขุน ได้เห็นว่าพยานหลักฐานที่นำสืบมาพิสูจน์ข้อเท็จจริงที่ตนนำสืบได้หรือไม่ คำวินิจฉัยของลูกขุนเป็นการวินิจฉัยในผลของคดีและไม่ต้องแสดงเหตุผลถือเป็นที่สุดและคู่ความไม่มีสิทธิอุทธรณ์⁹⁰

การที่ในสหรัฐอเมริกา มีคณะลูกขุนหรือคณะประชาชนที่ได้รับคัดเลือกให้มาทำหน้าที่วินิจฉัยชี้ขาดปัญหาข้อเท็จจริงในคดีอาญานั้นมาจากแนวความคิดของการให้ประชาชนมีหน้าที่รักษาความสงบเรียบร้อยซึ่งมีกำเนิดมาจากในประเทศอังกฤษและเป็นตัวแปรอีกอย่างหนึ่งที่ส่งผลต่อบทบาทหน้าที่ในการตรวจสอบความจริงของศาลระบบนี้ เพราะระบบที่มีคณะลูกขุนทำหน้าที่วินิจฉัยชี้ขาดปัญหาข้อเท็จจริงนี้ ศาลจะทำหน้าที่เพียงควบคุมให้การต่อสู้คดีกันนั้นเป็นไปตามกติกาเท่านั้น เมื่อคณะลูกขุนวินิจฉัยชี้ขาดว่าจำเลยเป็นผู้กระทำความผิดตามคำฟ้องจริง ศาลก็จะทำหน้าที่เพียงปรับบทลงโทษว่าจะพิพากษาลงโทษจำเลยเท่าใด การที่ระบบนี้จำกัดขอบเขตของศาลไว้ในลักษณะนี้เป็นไปไม่ได้ที่ศาลจะแสดงบทบาทในการตรวจสอบค้นหาความจริงในคดี หากแต่ศาลจะต้องวางตัวเป็นกลางอย่างเคร่งครัด และเพียงแต่คอยระมัดระวังไม่ให้การต่อสู้คดีกันนั้นเป็นไปอย่างผิดกติกาเท่านั้น ในขณะที่ประเทศที่ไม่มีลูกขุนศาลต้องทำหน้าที่เป็นผู้วินิจฉัยปัญหาข้อเท็จจริงและข้อกฎหมาย ดังนั้นการที่ศาลซึ่งประกอบด้วยองค์คณะเพียงไม่กี่คน

⁸⁹ ณรงค์ ใจหาญ, *อ่าวแล้ว เชิงอรรถที่ 53*, หน้า 100.

⁹⁰ วิสาร พันธนะ, *อ่าวแล้ว เชิงอรรถที่ 76*, หน้า 60.

จะวินิจฉัยปัญหาข้อเท็จจริงได้ถูกต้องตรงกับเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นจริงได้ ก็จำเป็นที่จะต้องตรวจสอบให้ได้ข้อเท็จจริงและพยานหลักฐานอย่างแท้จริง เพื่อนำไปวินิจฉัยชี้ขาดข้อเท็จจริงนั้นได้จึงส่งผลให้ศาลจะต้องแสดงบทบาทในการตรวจสอบค้นหาความจริงในคดีที่มีการฟ้องให้ศาลพิจารณานั้น⁹¹

4. อำนาจของศาลในการซักถามพยาน (Calling and Interrogation of Witnesses by Court)

ระบบ Adversary System ผู้ที่ทำหน้าที่ในการนำเสนอพยานหลักฐานเพื่อพิสูจน์ข้อเท็จจริงในคดีอาญา เป็นหน้าที่ของกลุ่มความ ซึ่งส่วนใหญ่ประกอบไปด้วย พนักงานอัยการ โจทก์ จำเลยซึ่งจะมีทนายจำเลยคอยช่วยแก้ต่าง ศาลมีอำนาจเรียกพยานมาสืบและมีอำนาจซักถามพยานบุคคลระหว่างที่พยานผู้นั้นเบิกความได้ ทั้งนี้ อาจเพื่อให้เกิดความกระจ่างชัดในคำเบิกความของพยานรวมตลอดถึงการเรียกพยานบุคคลมาสืบ โดยมีหลักคือ คำถามของศาลไม่ควรก่อให้เกิดอคติแก่ลูกขุนซึ่งอาจทำให้ดุลยพินิจของลูกขุนเปลี่ยนไปได้ ดังนั้นศาลจึงควรซักถามพยานเฉพาะเพื่อความกระจ่างชัดของคำเบิกความของพยานในบางกรณี เช่น พยานเป็นเด็กหรือพยานไม่เข้าใจคำถาม ศาลย่อมมีอำนาจถามหรือให้พยานอธิบายเพื่อความกระจ่างได้ แต่ถ้าเมื่อใดคำถามของศาลมีผลต่อการชักนำพยานหลักฐานของลูกขุนแล้วก็อาจทำให้การพิจารณาคดีนั้นไม่ชอบขึ้นมาได้ ศาลจึงจำกัดบทบาทของตนเอง โดยจะทำการเรียกพยานมาสืบหรือซักถามพยานเฉพาะเมื่อจำเป็นเพื่อประโยชน์แห่งความยุติธรรมศาลจะไม่ก้าวล่วงไปล่วงข้อเท็จจริงด้วยตนเอง ส่วนอำนาจในการเรียกพยานมาสืบเพิ่มเติม โดยเฉพาะพยานบุคคลนั้นถึงแม้กฎหมายจะให้อำนาจไว้ แต่ในทางปฏิบัติแทบไม่ปรากฏว่าศาลได้เคยใช้อำนาจนี้เลย⁹²

ภายหลังจากศาลมีคำพิพากษาแล้ว สหรัฐอเมริกาจะแตกต่างจากประเทศอื่น ๆ ตรงที่จะมีหน่วยงานขึ้นมาเฉพาะเพื่อทำหน้าที่ดูแลรักษาความปลอดภัยให้แก่ศาลโดยตรงและมีหน้าที่ในการจับกุมผู้กระทำความผิดตามหมายจับของศาลอีกด้วย ซึ่งเป็นหน่วยงานที่แยกต่างหากจากสำนักงานตำรวจ⁹³ คือ หน่วยงานรักษาความปลอดภัยของศาลสหรัฐ US Marshals (United States Marshals Service) โดยเป็นหน่วยงานบังคับใช้กฎหมายของสหรัฐระดับรัฐบาลกลางรับผิดชอบบังคับใช้กฎหมายระดับรัฐบาลกลางสหรัฐอเมริกาและรัฐธรรมนูญ โดยเป็นหนึ่งในหน่วยงานที่สังกัดภายใต้กระทรวงยุติธรรมมีฐานะองค์กรเทียบเท่ากับหน่วย FBI หรือ CIA มีหน้าที่หลัก คือ การบังคับใช้

⁹¹ โสภณ รัตนากร. (2549). *คำอธิบายกฎหมายลักษณะพยาน*. (พิมพ์ครั้งที่ 9). กรุงเทพฯ: นิติบรรณาการ. หน้า 3.

⁹² พรเพชร วิชิตชลชัย, *อ้างแล้ว* *เชิงอรรถที่ 85*, หน้า 105.

⁹³ สถาบันวิจัยและพัฒนาสัจคดี สำนักงานศาลยุติธรรม. (2558). “โครงการสัมมนา เรื่อง “ความจำเป็นและแนวทางในการจัดตั้งหน่วยงานรักษาความปลอดภัยของศาลยุติธรรม (Court Marshal)”. *8 ปี สถาบันวิจัยและพัฒนาสัจคดี สำนักงานศาลยุติธรรม*. กรุงเทพฯ: บริษัท พิมพ์ดีการพิมพ์ จำกัด. หน้า 153-154.

กฎหมาย ก่อตั้งขึ้นเมื่อปี ค.ศ. 1789 มีผู้อำนวยการ 1 คน ทำหน้าที่เป็นผู้บริหาร แต่งตั้งโดยประธานาธิบดีตามความเห็นชอบของวุฒิสภาและผู้ช่วยอีกกว่า 4,000 คน ส่วน US Marshals มี 94 คนโดยมีวาระในตำแหน่ง 4 ปี สำนักงานใหญ่ USMS ตั้งอยู่ที่เมือง Arlington รัฐเวอร์จิเนีย มีสำนักงานสาขาตั้งอยู่ในเขตอำนาจของศาลรัฐบาลกลาง 94 เขต และอีกประมาณ 300 แห่งกระจายอยู่ทั่วไป

อำนาจหน้าที่ของ US Marshals⁹⁴ ได้แก่

- 1) พิทักษ์สันติราษฎร์ บังคับใช้กฎหมาย และปฏิบัติตามคำสั่งศาล
- 2) ปฏิบัติเป็นเจ้าหน้าที่ราชทัณฑ์ของศาลยุติธรรมสหรัฐ
- 3) สามารถพกพาอาวุธและจับกุมผู้กระทำความผิดซึ่งหน้าโดยไม่มีหมายจับ
- 4) มีหน้าที่คุ้มกันผู้พิพากษา อัยการ เจ้าหน้าที่ศาล พยาน และลูกขุน ที่มีการข่มขู่

อันเป็นการขัดขวางกระบวนการยุติธรรม

- 5) สืบสวนสอบสวนจับกุมผู้กระทำความผิดที่หลบหนีหมายศาล
- 6) อารักขาความปลอดภัยแก่ฝ่ายตุลาการ อาคารพักอาศัย

บทบาทและภารกิจที่สำคัญของ US. Marshal

1) การรักษาความปลอดภัยศาล คุ้มครองรักษาความปลอดภัยแก่บุคลากรในกระบวนการยุติธรรม เช่น ผู้พิพากษา อัยการ ลูกขุน ทนายความ และเจ้าหน้าที่ศาลรวมไปถึงอาคารสถานที่

2) การสืบสวนติดตามจับกุมผู้กระทำความผิด หน้าที่หลักเดิม คือ จับกุมผู้กระทำความผิดที่หลบหนีตามหมายจับของศาล ประสานงานกับทุกหน่วยงานและทุกระดับรวมทั้งต่างประเทศ

- 3) การคุ้มครองพยาน สำหรับคดีอาญาร้ายแรงหรือคดีองค์กรอาชญากรรม
- 4) การขนย้ายนักโทษและคนต่างด้าว
- 5) การยึดอายัดทรัพย์สินของผู้กระทำความผิด
- 6) โครงการปฏิบัติการพิเศษ

ส่วนการบริหารงาน (Administration) มีหน่วยงานย่อยคือ

1. สำนักงานข่าวกรองเพื่อความคุ้มกัน (Office of Protective intelligence) ฝึกอบรมด้านการวิเคราะห์หาข่าวร่วมกับ FBI เช่น ดักฟังข้อมูลฯ

2. สำนักงานปฏิบัติการคุ้มกัน (Office of Protective Operations) จัดหาบุคลากรและทรัพยากร

⁹⁴ U.S. Department of Justice.(2016). Fact Sheet U.S. Marshals Service. (online). Available: <https://www.usmarshals.gov/duties/factsheets/overview.pdf>. [2016, 5 June].

3. ศูนย์รักษาความปลอดภัยเกี่ยวกับศาลแห่งชาติ (National Center for Judicial Security) เป็นศูนย์กลางด้านการศึกษาและเทคนิค

4. สำนักงานบริหารและจัดการ (CEO of Management and Administration) ส่วนการปฏิบัติการ (Operation) มีหน่วยงานย่อยคือ

1. สำนักรักษาความปลอดภัยของศาล (Office of Court Security) มีหน้าที่ให้บริการรักษาความปลอดภัยให้แก่ศาลยุติธรรมสหพันธรัฐ ทั่วประเทศมากกว่า 400 แห่ง จัดหาเจ้าหน้าที่รักษาความปลอดภัยแก่ศาล เรียกว่า CSO (Court Security Officer) ซึ่งมีหน้าที่คล้ายกับเจ้าหน้าที่รักษาความปลอดภัยด้วยระบบ Contract หรือ Outsource คือ ทำสัญญาจ้างกับบริษัทรักษาความปลอดภัยเอกชน ปัจจุบันมีเจ้าหน้าที่ในศาลรวม 12 เขตทั้งสิ้น 50,000 กว่าคน

2. สำนักจัดการระบบรักษาความปลอดภัย (Office of Security Contracts) มีหน้าที่จัดการระบบและอุปกรณ์รักษาความปลอดภัยด้วยเครื่องเอ็กซเรย์ กล้องสังเกตการณ์ สัญญาณเตือนภัย และอุปกรณ์ตรวจสอบบุคคล

3. สำนักงานระบบรักษาความปลอดภัย (Office of Security Systems) ออกแบบและบำรุงระบบรักษาความปลอดภัย

4. สำนักงานบริหารจัดการทางการเงิน (Office of Financial Management and Administration) รับผิดชอบด้านงบประมาณทั้งหมดที่รัฐบาลกลางจะจัดสรรงบประมาณทั้งหมดกว่า 370 ล้านดอลลาร์ต่อปี

ส่วนประเทศไทย ได้มีแนวคิดในการจัดตั้ง Thai Marshal ขึ้น ตั้งเป็นหน่วยงานภายในของกระทรวงยุติธรรม ชื่อว่า “สำนักบังคับคดีอาญาและบังคับใช้กฎหมายกระทรวงยุติธรรม” มีอำนาจหน้าที่สนับสนุนการบังคับคดีอาญาและการบังคับใช้กฎหมาย เมื่อร้องขอตรวจสอบข้อมูลตามหมายจับโดยใช้เครื่องมือ เทคโนโลยี รวมทั้งเก็บและวิเคราะห์ข้อมูลในการบังคับคดีอาญาและการบังคับใช้กฎหมายตรวจสอบและรายงานการปฏิบัติหน้าที่ การละเว้นการปฏิบัติหน้าที่ การบังคับใช้กฎหมายและการใช้กฎหมายโดยมิชอบของหน่วยงานของรัฐซึ่งจัดตั้งขึ้นตามกฎหมายกระทรวงแบ่งส่วนราชการสำนักงานปลัดกระทรวงยุติธรรม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2553

ในส่วนของสำนักงานศาลยุติธรรมก็มีแนวคิด (เป็นเพียงแนวคิดในการจัดตั้งเท่านั้น ยังมิได้มีการจัดตั้งหน่วยงานขึ้นในปัจจุบัน) ในการจัดตั้งหน่วยงานที่รักษาความปลอดภัยของศาลยุติธรรมเช่นกัน หรือ Court Marshal โดยมีการประชุมเชิงปฏิบัติการ⁹⁵ เพื่อกำหนดอำนาจหน้าที่

⁹⁵ สำนักงานศาลยุติธรรม. สรุปผลประเด็นการประชุมเชิงปฏิบัติการ เรื่อง “การประเมินผลโครงการสัมมนา เรื่อง ความจำเป็นและแนวทางในการจัดตั้งหน่วยงานรักษาความปลอดภัยของศาลยุติธรรม (Court Marshal)” ระหว่างวันที่ 22-23 กันยายน 2557 ณ บ้านอัมพวารีสอร์ท แอนด์ สปา จังหวัดสมุทรสงคราม. หน้า 171-172.

หน่วยงานและบุคลากรให้มีอำนาจหน้าที่จำกัดเฉพาะการอารักขาบุคคลสำคัญการรักษาความปลอดภัยอาคารสถานที่ การสืบสวน ติดตามจับกุมบุคคลตามคำสั่งศาลหรือหมายของศาลเมื่อจับกุมได้ให้ส่งศาลที่ออกคำสั่งหรือหมายศาล กรณีจับกุมข้ามเขตให้ส่งพนักงานสอบสวนหรือราชทัณฑ์เพื่อส่งไปยังศาลที่ออกคำสั่งหรือหมายศาล กรณีที่ผู้กระทำความผิดอยู่ต่างประเทศให้ดำเนินการตามพระราชบัญญัติส่งผู้ร้ายข้ามแดน ทั้งนี้เจ้าหน้าที่ที่มีอำนาจหน้าที่ในการสืบสวนจับกุมได้เอง โดยต้องมีการแก้ไขกฎหมายในปัจจุบัน ทั้งนี้ได้มีการกำหนดหลักเกณฑ์ไว้เป็นเบื้องต้นในกรณีที่มีการจัดตั้งขึ้นจริง เช่น การกำหนดคำจำกัดความของเจ้าหน้าที่หน่วยงานรักษาความปลอดภัยของศาลยุติธรรม (Court Marshal) กำหนดให้เป็นเจ้าพนักงานตามกฎหมาย มีอำนาจจับกุมได้ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาและส่งให้พนักงานสอบสวนในท้องที่เกิดเหตุดำเนินการดูแลผู้ต้องขังไป-กลับ ระหว่างศาลและราชทัณฑ์ และการบังคับคดีนายประกัน ไม่ควรกำหนดเป็นอำนาจหน้าที่หลัก แต่ควรกำหนดเป็นภารกิจพิเศษ ซึ่งต้องแก้ไขกฎหมายโดยหลักเกณฑ์และวิธีการให้เป็นไปตามระเบียบที่ประชุมใหญ่กำหนด การกำหนดโครงสร้างหน่วยงานและบุคลากรแบ่งออกเป็น 3 ส่วน ได้แก่ ส่วนกลาง เป็นหน่วยงานขึ้นใหม่มีสถานะเป็นสำนักและขึ้นตรงต่อเลขาธิการสำนักงานศาลยุติธรรมหรือขึ้นตรงต่อเลขาธิการประธานศาลฎีกา ส่วนภูมิภาค ขึ้นกับสำนักงานอธิบดีผู้พิพากษาศาล 1-9 ศาลในภาค 1-9 ขึ้นอยู่กับผู้พิพากษาหัวหน้าศาล โดยทุกส่วนมีอำนาจปฏิบัติการได้เองเมื่อเกิดเหตุขึ้น และส่วนกลางควรมีหน่วยเคลื่อนที่เร็วเพื่อส่งออกไปปฏิบัติการในศาลต่าง ๆ ได้เมื่อมีเหตุสมควรและจำเป็น โครงสร้างบุคลากรนั้นควรเป็นข้าราชการทั้งหมดและยกเลิกระบบตำรวจศาลและเจ้าหน้าที่รักษาความปลอดภัยจากหน่วยงานทหารผ่านศึก โดยควรรับบุคลากรที่มีประสบการณ์แล้ว มีการกำหนดหลักเกณฑ์และการเลื่อนระดับขั้นขึ้นไป มีการฝึกอบรมต่อเนื่อง รวมถึงควรมีการศึกษาความเป็นไปได้ในการจ้างบริษัทเอกชนโดยมีการกำหนดชื่อหน่วยงานเบื้องต้น มีการเสนอรายชื่อ ดังนี้ หน่วยอารักขาศาลยุติธรรม (Court of Justice Marshal : CLM) หน่วยพิทักษ์ศาลยุติธรรม (Court of Justice Marshal : CJM) และสำนักผู้ตรวจการศาลยุติธรรม (Court Marshal Service : CMS)